

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
ÚSTAV ROMANISTIKY

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

DÍLA ZE SVĚTOVÉ LITERATURY V ČETBĚ DNEŠNÍCH MATURANTŮ

Vedoucí práce: prof. PhDr. Jitka Radimská, Dr.

Autor práce: Tomáš Toms

Studijní obor: Francouzský jazyk pro evropský a mezinárodní obchod

Ročník: 3.

2020

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice, 5. 5. 2020

Tomáš Toms

Poděkování

Rád bych na tomto místě poděkoval paní prof. PhDr. Jitce Radimské, Dr. za její vedení, cenné připomínky, trpělivost a čas, který mi věnovala během konzultací. Také děkuji všem ostatním vyučujícím za jejich postřehy a v neposlední řadě patří velký dík mé rodině a přátelům, kteří mi byli oporou a inspirací nejen při psaní bakalářské práce, ale po celou dobu studia.

Anotace

Stejně tak, jak se v průběhu času vyvíjí přístup čtenářů k literatuře, vyvíjí se i podoba státních maturit a na ně navazující povinná četba. Současní maturanti musí přečíst minimálně 20 děl z připravených školních seznamů. Cílem práce *Díla ze světové literatury v četbě dnešních maturantů* bylo zjistit, jak studenti předmaturitních ročníků přistupují ke světové literatuře. Potvrdili jsme, že při výběru povinné četby je pro ně důležitý rozsah díla, oceňují knihy časově nenáročné a preferují prózu před dramaty a poezií. Majoritní část respondentů zohledňuje doporučení zkušenějšího čtenáře, v našem případě učitele. Šetření dále ukázalo, že i když je maturitní zkouška na středních školách a gymnáziích povinná a musí k ní načíst knihy z omezeného výběru doporučených knižních titulů, od čtení jiných knih je to neodrazuje a nadále ve svém volném čase čtou knihy dle svého vlastního výběru. Mezi těmito tituly dominuje žánr fantasy, popřípadě sci-fi nebo detektivky. Většina dnešních maturantů se ve světové literatuře orientuje a je schopna k určitým zemím přiřadit hned několik autorů s jejich díly, která považují za charakteristická.

Klíčová slova:

Četba, čtenář, čtenářství, maturita, studenti, dnešní maturanti, střední škola, světová literatura, výzkumy čtenářství, povinná četba, volnočasová četba

Annotation

As the attitude of readers to literature is evolving in time, the form of state graduation exam and related compulsory reading is evolving as well. Current high-school graduates have the obligation to read at least 20 books from the lists that are prepared by their schools. The goal of the bachelor thesis *Works of world literature comprised within reading of contemporary high-school graduates* was to find out the pre-graduating students' attitude to world literature. We confirmed that the quantity of pages of the work is important for graduates during their choice of compulsory reading, they appreciate books that are not so time consuming and they prefer prose to drama and poetry. The majority of respondents take into account a recommendation of more experienced reader, a teacher in our case. The research also showed that in spite of the obligation of graduation exam at high schools and the obligation of reading books from the limited recommended number of books, the graduates are not discouraged from reading other books and they read books of their own choice in their free time. In these publications, the genre of fantasy, sci-fi or detective novels, is dominating. Most of the current students are well informed about foreigner and Czech literature and they are able to match several representative authors and works to their countries.

Key words:

Reading, reader, readership, graduation exam, current graduates, high school, world literature, readership researches, compulsory reading, free-time reading

Obsah

Úvod.....	9
1 Teoreticko-metodologická východiska.....	11
2 Čtení.....	14
2.1 Čtení a čtenářství v západním světě ve 20. století	14
2.2 Současnost čtenářství v Evropě	16
2.2.1 Internet a digitální čtení.....	17
2.3 Čtenářství a Češi	18
2.3.1 Rozhlasová generace	19
2.3.2 Televizní generace	20
2.3.3 Počítačová generace	22
2.3.4 Internetová generace	24
2.3.5 Čeští čtenáři dnes	25
3 Státní maturita	26
3.1 Společná část.....	26
3.2 Profilová část	27
3.3 Maturita z českého jazyka a literatury.....	27
3.3.1 Didaktický test	27
3.3.2 Písemná práce	28
3.3.3 Ústní zkouška.....	28
3.3.4 Školní seznam literárních děl.....	29
4 Výzkum.....	30
4.1 Výzkumná metoda	30
4.2 Sestavení dotazníku.....	31
4.3 Vybraný vzorek, respondenti	31
4.4 Výběr četby.....	33

4.4.1	Autor díla.....	33
4.4.2	Téma, problematika díla.....	34
4.4.3	Společensko-historické pozadí	35
4.4.4	Rozsah	35
4.4.5	Jiná zpracování díla.....	36
4.4.6	Doporučení vyučujícího	38
4.4.7	Shrnutí	39
4.5	Školní seznamy literárních děl.....	39
4.5.1	Počet děl v Seznamech	40
4.5.2	Porovnání Seznamů literárních děl	41
4.5.3	Shrnutí	43
4.6	Tvorba poznámek z četby.....	43
4.6.1	Shrnutí	45
4.7	Čtení mimo povinnou četbu.....	45
4.7.1	Kvantita čtení.....	46
4.7.2	Shrnutí	48
4.8	Světová literatura z pohledu dnešních maturantů	48
4.8.1	Zahraniční literatura v povinné četbě.....	48
4.8.2	Charakterističtí autoři a díla.....	49
4.8.3	Shrnutí	51
	Závěr.....	52
	Résumé	55
	Použitá literatura	57
	Přílohy	62
	Příloha č. 1 – Struktura ústní zkoušky	62
	Příloha č. 2 – Dotazník pro studenty	63
	Příloha č. 3 – Dotazník pro učitele.....	65

Příloha č. 4 – Průnik Školních seznamů literárních děl.....	66
Příloha č. 5 – Nejčastěji uvádění autoři a díla.....	67
Příloha č. 6 – Světová literatura v pojetí dnešních maturantů	68

Úvod

Objev knihtisku, který umožnil vydávat knihy a jiné písemnosti v masivním množství a zásobovat tak širokou veřejnost, vyvolal také potřebu lidí vzdělávat. Se zavedením povinné školní docházky se čtení stalo jednou ze základních dovedností, kterou se učíme od našich prvních školních dní. V 19. století se četba odborné literatury stala základním prostředkem získávání nových informací a ve století 20. doznaly obě aktivity díky technickému pokroku netušených možností.

Čtení a čtenářství prošlo od poloviny minulého století výrazným vývojem. Knihy mají díky globalizaci větší dosah a prodávají se ve velikém množství výtisků, které jsou mnohdy v řádech desítek milionů. Nejpopulárnějším žánrem mezi mladými čtenáři se stalo fantasy. Dobrým příkladem je *Harry Potter*, který zvládl propojit nejen obě pohlaví, ale i generace rodičů a jejich dětí.

V teoretické části práce představíme čtenáře naší západní civilizace a ukážeme některé výzkumy ve čtenářství, které proběhly v posledních desetiletích. Detailněji se podíváme na české čtenáře a jejich rozdělení do čtyř věkových skupin. Teoretickou část ukončíme seznámením se státní maturitní zkouškou, přesněji s její částí týkající se zkoušky z českého jazyka a literatury.

Vzdělání a četba jdou ruku v ruce, proto jsme praktickou část této práce zaměřili právě na čtení a literární přehled maturantů. Pro získání dostatečného množství dat jsme zvolili dotazníkové šetření, které proběhlo mezi studenty gymnázií a středních odborných škol a v menší míře mezi studenty Jihočeské univerzity, kteří absolvovali maturitu v předchozích letech.

Původním záměrem bylo nasbírat data jak od studentů, tak od učitelů a následně je konfrontovat mezi sebou. S jednotlivými vyučujícími jsme již byli domluveni na konzultacích a měli jsme pro ně připraven i dotazník, který je k nahlédnutí v Příloze č. 3 „Dotazník pro učitele“, (str. 65). Náhlá vládní opatření a restrikce v souvislosti s pandemií koronaviru tyto plány překazila, proto se nepodařilo získat dostatečné množství dat, která bychom následně mohli objektivně vyhodnotit. Porovnávali jsme tedy jen skupiny maturantů mezi sebou.

Název práce „*Díla ze světové literatury v četbě dnešních maturantů*“ přímo vybízí k otázce, jak světovou literaturu chápou současní studenti středních škol a následně zda se tato literatura vyskytuje v jejich četbě, popřípadě jaké tituly to jsou. Výzkum jsme směřovali spíše do sociologie četby povinné, nicméně okrajově je zmíněna i četba

volnočasová. Především jsme zjišťovali, které aspekty studenta ovlivní při výběru díla k maturitní zkoušce. Dále jsme se zajímali, zda jsou spokojeni s nabídkou titulů svých škol, a jednotlivé *Školní seznamy literárních děl* jsme porovnali.

1 Teoreticko-metodologická východiska

Předložená práce prezentuje kvantitativní výzkum čtení studentek a studentů gymnázií v Českém Krumlově a Kolíně a středních odborných škol v Českých Budějovicích, přesněji SZŠ a VOŠ zdravotnická a SŠ a VOŠ cestovního ruchu.

Postupovali jsme v několika krocích:

Ve fázi přípravy jsme se seznámili s dostupnou odbornou literaturou, která se věnuje metodologickým problémům výzkumu v naší zkoumané oblasti, základům kvantitativního šetření a statistickému zpracování získaných dat. Autoři, jejichž publikace jsme prostudovali a jejichž šetření se týkají aktuálního výzkumu čtenářství u nás, jsou následující:

Prof. PhDr. Jiří Trávníček, M.A.

Jiří Trávníček se zabývá literární teorií, historií a kritikou. V současnosti pracuje na Ústavu pro českou literaturu AV ČR. Zároveň přednáší na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze (Ústav české literatury a literární vědy) a jako externista vyučuje na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně (Katedra informačních studií a knihovnictví) (Svozil, 1998).

Ve svých výzkumech se zabývá plošným mapováním čtenářství v České republice. Jeho šetření se týkají čtenářů všech věkových skupin nad 15 let. Pro teoretickou část této práce a porovnání s výsledky našeho výzkumu jsme využili publikace *Čteme?* (Trávníček, 2008), *Čtenáři a Internauti* (Trávníček, 2011), *Překnížkováno* (Trávníček, 2014) a *Česká čtenářská republika* (Trávníček, 2017).

PhDr. Martin Fibiger, Ph.D.

Tento autor několika prozaických titulů téměř 10 let učil na gymnáziu v Ústí nad Labem, poté pracoval jako publicista pro Ústecký deník a nyní je odborným asistentem a tajemníkem Katedry bohemistiky na Pedagogické fakultě Univerzity J. E. Purkyně v Ústí nad Labem (Martin Fibiger, 2006).

Martin Fibiger se ve svých výzkumech zaměřuje na četbu středoškolských a vysokoškolských studentů. Cílová skupina jeho šetření je tedy téměř shodná s naší a výsledky jeho výzkumů jsme mohli srovnávat s našimi. Čerpali jsme především z jeho disertační práce *Vztah gymnazistů a vysokoškoláků ke knize, čtení a literární výchově* (Fibiger, 2013), kterou následně publikoval. Na tento výzkum navázaly další, které prezentoval v časopise *Bohemica litteraria*, konkrétně články *Jak čtou elitní čtenáři* (Fibiger, 2015) a *Jak čtou gymnazisté knihy a e-knihy* (Fibiger, 2017).

Radka Vybíralová

Radka Vybíralová se tematikou čtenářství zabývala v bakalářské práci *Interdisciplinární zmapování čtenářství v humanitních vědách se zaměřením na pedagogiku, psychologii a sociologii*, kterou napsala pod vedením prof. Trávníčka na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně (Ústav české literatury a knihovnictví) a kterou úspěšně obhájila v roce 2011.

Výzkum, který byl základem praktické části, se sice týkal vysokoškolských studentů, nicméně její práce pro nás byla inspirací a příkladem v mnoha ohledech.

Pro porovnání výsledků zjištěných v České republice s výzkumy z jiných částí Evropy jsme využili především zdrojů internetových, konkrétně stránek *Eurostat* a *Statista*, které fungují jako shromaždiště statistických dat a výzkumů nejrůznějších zaměření.

Výše uvedení autoři vymezili pro účely svých prací terminologii, kterou následně používali pro prezentaci získaných výsledků. Rozdílné pohledy na pojmy, kterých jsme v bakalářské užívali, představíme v této kapitole. Pro komparaci jsme využili také *Lexikon literárních pojmů* (Pavera, 2002) a internetový slovník *Oxford Learner's Dictionaries* (OLD).

ČETBA – podle Trávníčka se jedná o „další stupeň“ čtení, tedy o vyšší činnost, při které vzniká, nikoliv jednorázově, nýbrž postupně, ke knize (či jinému tištěnému médiu) vztah (Trávníček, 2011, s. 42). Fibiger tento termín charakterizuje jako „*to, co je čteno; souhrn čtených literárních děl*“ (Fibiger, 2013, s. 7).

ČTENÁŘ – Pavera ho ve svém *Lexikonu* obecně charakterizuje jako „*příjemce literárního textu, komu je text adresován*“ (Pavera, 2002, s. 69). Naproti tomu pro Trávníčka je čtenář „*ten, kdo deklaruje, že čte (...); duševní uživatel knih (a jiných písemných zdrojů)*“, (Trávníček, 2011, s. 42) a rozdílný pohled má i OLD. Ten říká, že čtenářem je ten, kdo čte, zejména ten, kdo čte konkrétním, jasně daným způsobem (Oxford Learner's Dictionaries, 2020a).

ČTENÍ – Trávníček, stejně jako Fibiger, tuto aktivitu definuje jako „*socio-kulturní dovednost či kompetenci*“ a také jako „*čas věnovaný knihám*“ či „*mediální aktivitu zaměřenou na knihy*“ (Trávníček, 2011, s. 42). Naproti tomu Palán ve svém internetovém článku charakterizuje čtení jako „*způsob přijímání informací, ve kterém je písmo optickým podnětem vyvolávajícím myšlenkové pochody*.“ (Palán, b.r.)

SVĚTOVÁ LITERATURA – Podle *Katalogu požadavků* (Cermat, 2016, s. 13-14) je světová literatura rovna zahraniční. Jednalo by se tedy o všechna díla, která nenapsali čeští autoři. My se však přikláníme k Paverovi, který v žádném případě nevylučuje zahrnutí českých autorů a jejich děl. Jeho *Lexikon* tento pojem charakterizuje hned ve více významech. Zaprvé jako souhrn „*všech národních literatur světa všech dob*“ a v druhém pojetí je to „*pokladnice klasiků, synonymum ‚mistrovských‘, ‚klasických‘, ‚špičkových‘ literárních děl*“, (Pavera, 2002, s. 341). Jak světovou literaturu vnímají dnešní maturanti, uvádíme v Příloze č. 6 „Světová literatura v pojetí dnešních maturantů“ (str. 68-74).

Dále jsme připravili a uskutečnili výzkum formou dotazníkového šetření. Dotazníky pro studenty i pro učitele jsme vytvořili na základě struktury, kterou ve své publikaci *Výzkumné metody v pedagogice* uvádí Peter Gavora (1996, s. 53-64).

Zpracování dat získaných od studentů gymnázií a středních škol bylo náplní praktické části této práce, která zahrnuje i jejich interpretaci včetně tabulek a grafů. Jednotlivá dílčí shrnutí obsahují významnější zjištění.

V závěru jsme představili výsledky našeho šetření v porovnání s obdobnými výzkumy, které byly uskutečněny na jiných fakultách v ČR, a to konkrétně na Pedagogické fakultě Univerzity J. E. Purkyně v Ústí nad Labem a na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity v Brně. Ukázalo se, že nikdo jiný zatím téma čtenářství nepojal v rovině vztahu maturantů ke světové literatuře, ale zabývali se pouze čtenářstvím obecně.

2 Čtení

„Sloveso číst nestrpí rozkazovací způsob...“

Daniel Pennac

Schopnost číst patří, společně s psaním a počítáním, mezi první schopnosti, kterým se během dětství, a zvláště pak během prvních školních let učíme. Čtení však není pouze o způsobilosti přiřadit určitým znakům danou zvukovou podobu, nýbrž také o porozumění celku, o porozumění vztahu mezi jednotlivými komponenty textu a celkové textové výpovědi. Někteří z nás čtou, aby se zabavili, někteří jdou za poznáním nového a další se „prokousávají“ knihami proto, že musí. Nelze však říci, že by nás ke čtení motivoval pouze jeden aspekt, vždy jich je několik.

Na akt čtení se můžeme podívat ze dvou zcela různých pojetí. Podle prvního nic jako vnitřní motivace ke čtení neexistuje. Máme chuť si číst, protože máme volný čas a nic zvnějšku nám ho v tu chvíli nebere. Knihy vybíráme podle toho, jak nás ovlivňuje svět kolem nás a o čem se zrovna mluví v našem okolí, přičemž bereme v úvahu nabídku knih, která je momentálně k dispozici. Ovlivňuje nás tedy vnější prostředí, nikoliv vnitřní pohnutky.

Naproti tomu druhý přístup to vidí zcela opačně. Volno na četbu si v našem denním programu vyčleníme sami a záměrně. A knihu si vybíráme nikoliv pod společenským tlakem či podle aktuálních možností, nýbrž podle našeho emočního rozpoložení a nálady. Tento přístup tedy tvrdí, že při výběru nás neovlivňuje žádná vnější síla, nýbrž pouze naše vlastní osobnost. (Trávníček, 2008, s. 24)

Oba pohledy jsou však velmi krajní a je jasné, že ta pravá motivace musí být vždy kombinací obou dvou. Ať už tedy čteme proto, že jsme ovlivněni prostředím nebo z vlastní vůle, faktem zůstává, že společně s poslechem patří četba k nejčastějším způsobům získávání informací. Není tedy divu, že se způsob čtení a výběru knih stal předmětem výzkumů prováděných po celém světě.

2.1 Čtení a čtenářství v západním světě ve 20. století

Stoletím knihy bývá označováno 19. století, kdy knize, či obecněji tištěnému textu, nekonkurovala žádná jiná média. Zaměříme se ale nyní na století 20., ve kterém se již kniha musela vypořádat s novými konkurenty.

Během 20. století se svět začíná výrazně globalizovat, a to má vliv i na knihy a knižní trh. Evropští a američtí autoři začínají pronikat do východních kultur i na africký kontinent, a naopak tamní autoři se začínají objevovat v západním světě. Technický pokrok, který je pro minulé století příznačný, v tomto odvětví umožňuje levnější výrobu a distribuci knih, což se odráží na jejich ceně, dostupnosti i proměně. Rozdíly mezi „populární literaturou“ a „vyšší literaturou“ postupně mizí a mnohé žánry, zvláště pak detektivky a sci-fi, pronikají do obou naráz.

Právě tyto dva žánry získávají během minulého století na popularitě. Důkazem je i zahájení každoročního předávání cen Nebula (*Nebula Award*) od roku 1965 nejlepším americkým autorům sci-fi a od roku 1984 cen Arthura C. Clarka (*Arthur C. Clarke Award*) pro britské spisovatele téhož žánru (IPK, 2018). Snad nejprestižnějším oceněním mezi spisovateli je však Nobelova cena za literaturu, která je předávána každý rok (výjimku tvoří několik let během světových válek) od počátku minulého století (1901) (Nobel Media AB, 2009).

Za nejprodávanější díla 20. století lze považovat se 150 miliony prodaných kopií *Pána prstenů* (1954/55), který byl také v několika anketách zvolen knihou století, od J. R. R. Tolkiena. Následuje Francouz Antoine de Saint-Exupéry a jeho *Malý Princ* (1943) a trojici uzavírá *Harry Potter a kámen mudrců* (1997) od J. K. Rowlingové (Yadav, 2019).

Během minulého století se v Evropě odehrávalo velké přesídlování obyvatel z venkova do měst – urbanizace. Zatímco v roce 1900 žilo v městských oblastech přibližně pouze 16 % světového obyvatelstva, o 100 let později už to bylo o 30 % více (Richie, 2018). Urbanizace má, kromě jiného, i vliv na čtení. Z výzkumů, které probíhaly po druhé světové válce a které Trávníček představuje ve své publikaci *Čteme?* (Trávníček, 2008, s. 30), vyplývá, že lidé z měst přečtou v průměru více knih než lidé z venkova. Na druhou stranu Fibiger ve své publikaci ukazuje, že přímá úměra „čím větší sídlo, tím větší čtenář“ neplatí pokaždé a pro všechny skupiny obyvatel. Dle jeho výzkumu někteří gymnazisté z obcí do 2000 obyvatel čtou více než gymnazisté z měst s počtem obyvatel do 5000. Ovšem stále platí, že s velikostí sídla přibývá i čtenářů samotných (Fibiger, 2013, s. 21).

Další Trávníčkem představená šetření zjistila závislost počtu přečtených knih na dosaženém vzdělání. Čím vzdělanější člověk je, tím více publikací přečte. Na začínajícího čtenáře má velký vliv také rodinné prostředí a čtenářské návyky rodičů. V Evropě byla vypořazována i tzv. *osa sever – jih*, která obecně platí hlavně pro Evropu a rozděluje ji

na *čtenářský sever* a *nečtenářský jih*. Což je údajně důsledkem důrazu na vzdělání, ale i vyvinutější čtenářskou infrastrukturou. Ovšem vzhledem k téměř vyčerpanému potenciálu severu je oproti němu jih velmi dynamický a postupně sever „dotahuje“ (Trávníček, 2008, s. 30-31).

Přibližně před půl stoletím se masově rozšířila televize a díky tomu se stal dostupnější i film. Šetření postupně začala vykazovat narůstající počet jedinců, kteří se poprvé setkali s díly klasické literatury ve formě vizuální a kteří se dostali do kontaktu s „papírovou“ formou až později, pokud tedy nebyla zcela nahrazena formou filmovou či seriálovou. Ve výzkumech se také projeví rozdíly v množství přečtených knih mezi pohlavími, přičemž se ukazuje, že ženy jsou většími čtenářkami než muži – v případě beletrie je tento rozdíl ještě více zřetelný. Pokud si již čtenář vybíral knihu k četbě, nejvíce jeho volbu ovlivnili přátelé a kolektiv, ve kterém se nacházel. Jen málokdy byli lidé ochotni přečíst nějaké literární dílo více než jedenkrát (Trávníček, 2008, s. 31-32).

Od hromadného rozšíření osobních počítačů a internetové sítě do našich domácností uběhlo asi 25 let. Mohlo by se zdát, že internet odvedl lidi od čtení knih, ale výzkumy toto tvrzení nepodporují. Ukázalo se, že čtenáři jsou knihám věrní, zatímco čas věnovaný časopisům a novinám se postupně zkracuje právě ve prospěch internetu. Mezi čtenými knihami však stále ubývá beletrie, která se stává výsadou žen, silných čtenářů a čtenářů s vyšším vzděláním. Také počty návštěv v knihovnách stále klesají a ty se často transformují v mediátéky a místa setkávání. Naproti tomu literatura věcná, příručková a odborná získává na popularitě. Stejně tak byl vyzorován rozmach bestsellerů, které jsou prodávány v daleko větším množství než kdykoliv dříve. Samotnou kapitolou je tzv. „potterománie“, tedy knihy ze světa čar a kouzel Harryho Pottera, které zvládnou propojit jak světy mužů a žen, tak světy dětí a jejich rodičů (Trávníček, 2008, s. 32-33).

2.2 Současnost čtenářství v Evropě

U příležitosti *Světového dne knihy* v roce 2016 učinil Eurostat, který pravidelně zveřejňuje nejrůznější statistiky ohledně Evropské unie a jejích členských států, průzkum týkající se také čtenářství v EU. Začneme výdaji na knihy, noviny a papírenské zboží. To v průměru představuje 200 eur na obyvatele neboli 1,1 % nákladů každé domácnosti. V součtu tedy 90 bilionů eur, což je 0,6 % HDP celé Unie. Jakkoliv se zdá tato částka vysoká, oproti roku 1995 se jedná o pokles, protože tyto komodity reprezentovaly 1,8 % výdajů domácností. Pomyslnými králi této statistiky jsou Slováci (2,1 %), následují

Němci a Poláci a tabulku uzavírají Bulharsko s Řeckem (oba státy po 0,6 %). České domácnosti v roce 2016 vynaložily na sledované zboží 0,7 % ze svých výdajů.

Eurostat rovněž sledoval čas strávený čtením v patnácti členských zemích. Průzkum probíhal mezi respondenty, kterým bylo mezi 20 a 74 lety. Z nasbíraných dat vyplývá, že v průměru nejvíce času denně věnují četbě obyvatelé Estonska (13 min), naopak ve Francii lidé čtou pouze 2 minuty denně. Podíl účastníků průzkumu, kteří uvedli četbu jako koníček, byl nejvyšší v Norsku (přes 18 %), z unijních zemí se v čele ocitlo Finsko (16,8 %) a žebříček uzavírá opět Francie (2,6 %). Ti, kteří uvedli, že čtou knihy, se jim věnují v průměru od 1 hodiny a 1 minuty (Francie) do 1 hodiny a 37 minut (Maďarsko) každý den. Obecně více čtou ženy než muži, avšak průzkum odhalil, že muži mající četbu jako koníček stráví čtením knih delší dobu než ženy (Eurostat, 2018).

2.2.1 Internet a digitální čtení

V knize *Čtenáři a internauti* autor řadí digitalizaci jako v pořadí třetí kulturní zlom, který označuje termínem „informační revoluce“. První informační revolucí byl vynález písma přibližně před 8000 až 7700 lety. Orální kultura, do té doby jediná, byla konfrontována s kulturou písma, která později zaujala výsadní postavení. Avšak kultura orální nezanikla, ani nebyla nijak oslabena. Naopak později sehrála a stále sehrává významnou roli ve vzdělávacím procesu. Druhá informační revoluce, vynález knihtisku ve 40. letech 15. století, měla za následek masivní rozmnožení knih, jejich rozšíření a zpřístupnění široké veřejnosti. Dobu digitální tedy Trávníček označuje za třetí informační revoluci právě proto, že pokračuje v tomto trendu. Umožňuje ještě masivnější rozšíření knih tím, že transformuje slovo mluvené i psané do nové podoby, aniž by oslabovala jejich kulturu. Přidává tedy nový rozměr. Můžeme se setkat s knihou ve formě tištěné, orální a nejnověji také digitální (Trávníček, 2011, s. 31-32).

Fakt, že Evropané inklinují k elektronickým zdrojům, můžeme podpořit daty z několika evropských zemí, a to Spojeného Království, Finska a Itálie. Statistiky jsme našli na webových stránkách *Statista* (www.statista.com).

První z nich je podíl online čtenářů novin a magazínů v populaci Velké Británie prováděný každoročně mezi léty 2007 a 2018 a publikovaný v roce 2019. Graf v roce 2007 začíná na pětinovém podílu v populaci a v průběhu let téměř stále stoupá a v roce 2018 již ukazuje dvoutřetinový podíl, což je více než trojnásobný nárůst oproti počátečnímu roku (Johnson, 2019). Dalším státem, kde byly prováděny statistiky zaměřující se na četbu novin v digitální podobě, bylo Finsko, a to v roce 2018. Mezi

hlavní konzumenty online zpráv a magazínů patří ekonomicky aktivní, z nichž 86 % uvedlo, že k získání aktualit a ke čtení časopisů používají internet. Dále jsou to studenti (84 %) a za průměrem lehce zaostávají penzisté (49 %) (Statista Research Departement, 2020).

Zajímavým příkladem je i Itálie. Všechny výzkumy z této jihoevropské země prezentuje Daniel Coppola, taktéž na webu *www.statista.com*. Začněme porovnáním podílu mladých lidí mezi 18 a 21 lety, kteří používají internet ke čtení novin a jako zdroj informací. Z 31 % procent v roce 2009 došlo za deset let k nárůstu na 75 % v roce 2019 (Coppola, 2020b). Dále Coppola představuje procenta čtenářů e-knih a online knih napříč věkovými skupinami. Podle grafu je zřejmé, že nejvíce uživatelů elektronických knih je mezi mladými Italy (15–17 let) a ve starších věkových skupinách se podíl postupně snižuje (Coppola, 2020a).

Vzhledem k rozložení sociálních skupin v uvedených šetřeních a následně i grafech lze předpokládat postupné navyšování využívání digitálních prostředků, jako jsou online média či e-knihy.

Může se zdát, že internet odvádí zájem čtenářů od tištěných knih, avšak výzkumy prováděné v posledních letech potvrzují opak. Bylo totiž zjištěno, že „*mezi častým užíváním internetu a častým čtením panuje viditelná shoda*.“ Toto potvrdili hlavně výzkumy v Polsku (2006) a Izraeli (2001). Izraelský výzkum navíc prokázal, že uživatelé internetu oproti neuživatelům sledují ve značně menší míře televizní vysílání (Trávníček, 2011, s. 27).

Pravdou však zůstává, že internet pozměňuje naše čtenářské návyky. Na internetu totiž čteme hlavně texty krátké, ať už emaily nebo zprávy. Toto médium prostě není uzpůsobeno k četbě delších textů. Máme tedy možnost buď přestat delší texty číst, nebo si je vytisknout, popřípadě vyhledat úplně jinde (v knihách, novinách atd.) (Trávníček, 2011, s. 28).

2.3 Čtenářství a Češi

Výzkumy mezi čtenáři byly samozřejmě prováděny i v České republice. Jednotlivá šetření byla prováděna v letech 2007, 2010, 2013 a 2018. Při porovnání výsledků zjišťujeme, že čtení je mezi Čechy stále přibližně stejně populární, pozorujeme jen mírný pokles. Alespoň jednu knihu za rok přečetli vždy asi čtyři pětiny respondentů. Nicméně je zřetelný pokles nákupu knih i návštěv knihoven. Lehce vzrostl počet

nečtenářů, tedy lidí, kteří za rok nepřečtou ani jednu knihu. Naopak počet silných čtenářů, kteří přečtou alespoň 12 knih ročně, mírně klesl (Rylich, 2019).

Publikováním a interpretací jednotlivých českých výzkumů i jejich souhrnů a porovnáním se zabývá literární teoretik Jiří Trávníček ve svých knihách *Čtete?* (Trávníček, 2008), *Čtenáři a internauti* (Trávníček, 2011), *Překnížkováno* (Trávníček, 2014) a *Česká čtenářská republika* (Trávníček, 2017).

Pro dané výzkumy Trávníček rozdělil v publikaci *Čtete?* respondenty do tří generací. Jedná se o starší generaci (ve věku zhruba 65 let a více), střední generaci (přibližně 40 až 60 let) a generaci nejmladší (15 až 35 let). Později však v knize *Česká čtenářská republika* přistoupil k podrobnějšímu rozdělení obyvatelstva. Jsou jimi čtyři generace, které představíme, a zaměříme se především na jejich vztah k četbě a vzdělání. Vzhledem k Trávníčkovu rozdělení, jež se zakládá na médiích, která nejvíce ovlivnila formativní věk, tedy období vzdělávání jednotlivých skupin, si mezníkem v dějinách, od kterého začneme, stanovme rok 1937. Právě v tomto roce byl v tehdejší Československu zaregistrován miliontý majitel rozhlasového přijímače, rádia. (Krupička, 2017)

2.3.1 Rozhlasová generace

Lidem v této skupině je více než 65 let, většina je již ekonomicky neaktivní, jsou babičkami a dědečky. Zažili převraty, válku, nástup komunismu i „nový systém“ po sametové revoluci. Díky tomu vnímají svět jako nestabilní, museli improvizovat a často se adaptovat. Během války se naučili „šetřit na horší časy“ a během socialismu nenakupovali, co chtěli, ale co bylo.

Médiiem, které konkurovalo knihám a které ovlivnilo formování této generace, byl rozhlas. Někteří si pamatují zákaz poslechu zahraničních stanic za protektorátu a všichni vzpomínají na tentýž zákaz během vlády komunistů. Poslouchány byly záznamy procesu se Slánským, ale i pohádky (*Liška Bystrouška*, *Bylo nás pět*). I přes přísný zákaz se za protektorátu oblíbeně těšil například Jan Masaryk, po roce 1948 stanice *Hlas Ameriky* nebo například *Svobodná Evropa*.

U médií tištěných se projevovala potřeba čtení mezi řádky, což bylo vyvolané silnou cenzurou během války i za socialismu, která dala těmto médiím punc nedůvěryhodnosti a nástroje propagandy.

Vzdělání bylo otázkou prestiže. „Pan inženýr“ byl někdo vážený, dnes to prý „dají každému“. Nárůst počtu absolvovaných vysokoškoláků od roku 1950 (0,9 %) je

v porovnání s rokem 2011 (12,5 %) enormní. Předpokládají, že jejich děti dosáhnou vyššího vzdělání, a sami navštěvují univerzity třetího věku a učí se zacházet s novými technologiemi.

Rozhlasová generace má, vzhledem k ostatním generacím, k povinné četbě asi nejkvalitnější vztah. Byli naučení, že pokud se kniha rozečte, musí se dočíst a o povinné četbě se nediskutovalo. Vztahu ke knihám a četbě učili kantoři, nikoli rodiče. Mezi oblíbené časopisy patřil *Mladý hlasatel*, se kterým je spojen Jaroslav Foglar a jeho *Rychlé šípky* či *Hoši od Bobří řeky*. Oba seriály byly později vydány i jako knihy. Také Jiráskovo jméno je často zmiňované, spíše však jako „lepší varianta“ oproti nepopulárním sovětským autorům. Od nich často čtenáři během školních let utíkali do světa mayovek a verneovek. V dospělém věku se jednotliví čtenáři individualizují a podléhají čtenářským trendům. Oblíbený je Dick Francis, Agatha Christie, ale zdaleka nejpopulárnější je v této generaci Betty MacDonallová. Oproti tomu s díly publikovanými v současnosti (Viewegh, Havel a další) se neztotožňují. Buď je jim nepříjemný styl, nebo se v příbězích zkrátka nenajdou.

Obecně vzato se jedná o velmi silné čtenáře (v průměru přes 20 knih ročně). Ovšem ve svém mládí se v případě čtení setkávali s nepochopením ze strany rodičů a prarodičů. Což bylo dané faktem, že většina pocházela z vesnice, kde bylo stále hodně práce a kdy starší generace nechápaly, kde berou mladí čas na „nečinné posedávání s knihou“. Domácí knihovničky byly vzácností, ale dnes mají tito čtenáři v průměru knihovničky nejobsáhlejší. Publikace se půjčovaly od příbuzných, přátel či v knihovnách školních či obecních. Frekvence návštěv v knihovnách, kde vyhledávají nejen knihy, ale i časopisy, je proto v této generaci vysoce nad průměrem České republiky, zatímco vlastní nákup knih je podprůměrný. Kniha byla brána s úctou a mnozí se dodnes řídí příručkou *Dobrý čtenář* od Josefa Sulíka z roku 1939. (Trávníček, 2017, s. 65-89)

2.3.2 Televizní generace

Jedná se o čtenáře ve věku mezi 45 a 65 let. Jsou stále ekonomicky aktivní, rodiči a z části i prarodiči. Část z nich zažila během svého dospívání rok 1968 a všichni později prožili rok 1989 spíše jako diváci než jako hlavní aktéři, kterými byli studenti. Jsou „produkt“ socialismu, z jehož charakteru utíkají k alternativním směrům (ekologie, veganství, ...) a západnímu stylu života. Socialismus je ovlivnil i v jiných ohledech, ať už dvouletou základní vojenskou službou, nebo faktem, že něco jiného se říká doma a něco jiného na veřejnosti. Během dospívání si navykli na úzký výběr zboží, čekání

v poradnících i posílání na brigády. Neustále byli režimem sdružováni, což u nich vyvolalo odpor ke spolkům a sdružením, který je patrný dodnes.

Každé další pokračování ve vzdělání bylo podmíněno politickým profilem jejich rodičů. Mnoho z nich tedy studovalo jinou školu, než by opravdu chtěli. Část generace byla ve svazu jiskřiček, pionýrů či svazáků, ale tyto svazy byly často krytím pro provozování skautingu.

Velkým fenoménem, který je utvářel, byl film. Mnohdy však museli povinně zhlédnout Vávrovu „husitskou trilogii“, což ještě umocnilo jejich ateistický postoj. Na druhou stranu zažili premiéru Vinnetoua. V době jejich dospívání se stala převládajícím médiem televize. Populárními se stávají, na rozdíl od zpráv a ideových pořadů, seriály. Ty jsou sice „zábavou rodičů“, ale je dobré je znát.

S výpočetní technikou se mnozí setkávají již před rokem 1989. Stále je to však otázka exkluzivity a zdaleka ne každý má počítač doma.

Knihy tato generace v průměru nakupuje více než generace předchozí, o to méně však navštěvuje knihovny. Celkový počet přečtených knih je shodný s průměrem české populace. U televizní generace ovšem pozorujeme i jakýsi vnitřní rozpor. Starší část čte výrazně více než mladší část, což můžeme vysvětlit ustávající ekonomickou aktivitou právě v tomto věku. V případě výběru četby je viditelný rozpor mezi prvním vzdělávacím prostředím (rodinou) a druhým (školou). Doma se v předškolním věku četla spíše díla všeobecná (například pohádky Boženy Němcové, Karla J. Erbena, Hanse Ch. Andersena či Sekorův *Ferda mravenec*). Svůj zrod zažil Milerův *Krtek*, ale i dodnes vycházející časopisy (*ABC*, *Čtyřlístek*). Ve škole na žáky čekala povinná četba. Vůbec poprvé se objevuje *Honzíkova cesta* či *Malý Bobeš*. Ten však musel být autorem upraven, aby plně vyhovoval režimu. Přestože obě publikace měly žáky formovat k socialistickému způsobu života, čtenáři si pamatují spíše krásné ilustrace Heleny Zmatlíkové nebo velké rozměry a vysokou hmotnost *Malého Bobeše*.

Je třeba zmínit, že tato skupina obyvatel byla během školních let konfrontována s různými pokusnými metodami, které měly za úkol určit úspěšnost daného čtenáře. Například se počítal počet slov, které čtenář přečetl za minutu. Proces se opakoval a zjišťoval se pokrok žáka v dané disciplíně. Se školní četbou je spojen také další nepříjemný zážitek, a to čtení nahlas, nebo dokonce po dvojicích, což mohla být pro některé žáky velmi stresující zkušenost. Tyto pokusy mohly mít negativní dopad na vztah žáků k četbě.

Škola tedy začala být velmi neoblíbená, a to nejen proto, že studenty nutila dělat něco, co dělat nechtěli. Ze své podstaty to byla instituce socialistická, a tak se častěji četlo v rozporu s doporučeními než v jejich souladu. Povinná četba je sama o sobě neoblíbená ve všech generacích, protože opět žáky nutí číst něco, co ve skutečnosti sami od sebe nechtějí. Velmi populárními se naproti tomu stávají tituly zakázané, jako například Kafka či již zmíněný *Tarzan*. Velmi silně zde rezonuje i Jaroslav Foglar, ačkoliv nebyl vydáván a ani v knihovnách nebyl k sehnání. Velmi dobře tedy zafungovaly domácích knihovničky, ve kterých bylo mnohdy možné nalézt opravdové poklady, které nikde jinde k sehnání nebyly.

Velké popularitě se těšily i romány ze „západního světa“, které se četly kvůli neoblíbenosti ruských autorů a na protest proti režimu. Ovšem byli vydáváni i ruští spisovatelé. Jejich původ umožňoval nakladateli uvést je na trh, ačkoliv někteří z nich byli problematičtí. Například *Mistr a Markétka*, román od Bulgakova, který se v seznámech maturitní četby objevuje dodnes, si našel velké množství příznivců. Na domácí scéně se objevuje Páral, Hrabal, Seifert nebo John, na jejichž knihy se stojí dlouhé fronty. Mezi určitými skupinami obyvatel kolovala i literatura samizdatová a exilová, nikoliv však v masivním měřítku.

Se sametovou revolucí přišel ohledně knih a jejich výběru pocit svobody, který následoval pocit jakéhosi znepráhlednění trhu, neboť čtenáři se museli sami vyznat v množství publikací, které vycházely. Mezi oblíbené moderní autory se řadí Jo Nesbø, Dan Brown či Jonas Jonasson. Na porevoluční české autory, například na Viewegha, se objevují vesměs negativní ohlasy. Nicméně kladně hodnocené jsou například Vondruškovy historické romány. (Trávníček, 2017, s. 90-114)

2.3.3 Počítačová generace

Obyvatelům, kteří spadají do této generace, je mezi 25 a 44 lety. Z uvedených generací se jedná o tu nejpočetnější, zahrnující tzv. Husákovy děti. Listopadových změn v roce 1989 se zúčastnili jako studenti, tedy hlavní aktéři a ikony. Z nastalých změn dokázali vytěžít nejvíce, protože se jim nový svět otevřel v době, kdy oni sami vstupovali do samostatného, dospělého života. Jejich značná část se již stala rodiči a jejich děti už mnohdy opouští teplo rodinného krbu.

V socialistickém školství zažili maximálně několik prvních let svého formování, většinu však již v době porevoluční. Ve svém mladém věku zažili rozpad Československa v roce 1993, vstup České republiky do NATO (1999) i Evropské unie (2004). Největším

zlomem pro ně však i nadále zůstává revoluční rok 1989. Svět se pro ně postupně otevírá, mohou snadněji cestovat a stačí jim k tomu pouze občanský průkaz. Obchody již nejsou zásobeny pouze jednou značkou zboží, mandarinky už nejsou jenom na Vánoce, a i knižní trh zažívá boom bez cenzury. Ovšem nastává i období jakéhosi vystřízlivění, že to všechno nebude tak snadné. Jde o korupci, rozkrádání a další skandály na úrovni národní i mezinárodní. Svůj díl k tomuto rozčarování přidalo i 11. září 2001.

Mění se i školní systém. Z ruštiny se přechází na angličtinu, kterou se již učí i na zahraničních brigádách. Na vysokých školách začínají fungovat přijímací řízení, která nejsou ovlivněna politickým profilem uchazečů či jejich rodičů.

Počítač berou jako nevyhnutelnou nutnost, bez které se neobejdou, a rychle se s ním učí zacházet. Postupně si osvojují i internet a různá sociální média. Mladší část generace již můžeme nazvat „digitálními domorodci“. Televize postupně rozšiřuje svou nabídku i vysílací čas, což mění jejich způsoby sledování tohoto média. Když je program nebaví, přepínají a hledají, co je zajímavé. S rozšířením dalších přehrávačů začínají televizi používat spíše k přehrávání vlastního výběru filmů. Rozhlas postupně upozadují jen na zvukovou kulisu, kterou si pustí při jízdě autem.

Při porovnání s národním průměrem zjistíme, že na rozdíl od ostatních generací knihy mnohem více nakupují a chodí méně do knihoven, což je nejspíš dáno faktem, že se řadí k ekonomicky aktivním obyvatelům. Zároveň se výrazně snižuje podíl silných čtenářů, zatímco narůstá počet čtenářů sporadických, tedy těch, kteří čtou jen občas (o prázdninách, dovolených). Naopak silně nadprůměrní jsou v četbě digitální a v četbě v anglickém jazyce.

Pokud jde o časopisy mladých čtenářů, módní ikonou se stal *Čtyřlístek*. Spíše pro chlapce se profiluje časopis *ABC*, naproti tomu dívky propadají magazínu *Bravo*. Postupně však čím dál častěji přecházejí z tištěných časopisů, novin a magazínů spíše na formu digitální. Již si nekupují noviny, ale články čtou na různých internetových serverech (např. *iDnes*) či se stávají abonenty digitálních vydání již zavedených novin.

Při zmínkách o první školní četbě se k Říhově *Honzíkově cestě* přidává *O letadélku Káněti* od téhož autora či *Děti z Bullerbynu* od spisovatelky Astrid Lindgrenové. Povinná četba však zůstává stejně neoblíbená jako u předchozí generace hlavně proto, že se něco číst musí, a to vytváří ve studentovi blok.

Knižní trh se uvolnil a počet vydaných knih ohromně narostl a na čtení jako takové měly samozřejmě vliv i světové trendy. Objevuje se fenomén *Harry Potter* J. K. Rowlingové, který však zasáhl hlavně následující generaci. I zde se však objevují nadšení

fanoušci a nemálo ze čtenářů se díky němu naučilo anglicky. K dalším čteným autorům fantasy se řadí Tolkien a jeho *Pán prstenů*, Terry Pratchett se sérií knih *Úžasná zeměplocha* či Andrzej Sapkowski se svým *Zaklínačem*. Stále se však četly verneovky, mayovky a ani Foglar nezůstal stranou.

Poezie mezi příslušníky počítačové generace moc oblíbená není, výjimku tvoří pouze Jan Skácel, který, ačkoliv se objevuje v povinné četbě, populární je. U předchozích generací byl v neoblíbenosti i Viewegh, což se zde mění, a čtenáři počítačové generace ho vesměs považují za svého. Mezi další dobové populární autory se řadí Simona Monyová, Tereza Boučková a další. (Trávníček, 2017, s. 115-136)

2.3.4 Internetová generace

Věkové rozmezí této skupiny je mezi 15 a 24 lety. Jedná se tedy o nejmenší věkové rozpětí mezi zmíněnými generacemi, což přispívá k faktu, že jich je početně nejméně. Většina z nich je nyní ve svém vzdělávacím období, ale najdou se i tací, kteří se již zapojili do ekonomického cyklu a ukončili svá studia. Narodili se po sametové revoluci, žijí ve světě svobody a demokracie.

O socialismu, jeho praktikách i školství se dozvídají pouze z vyprávění a často jen nechápavě kroučí hlavou. Nedokážou si představit, jaké to je cestovat jinak než jen s občanským průkazem, nemocet koupit si cokoliv, chodit povinně k volbám či žít bez sociálních sítí. Ty již berou jako samozřejmost, bez které se neobejdou. Mobilní telefon a laptop se staly nutnou součástí jejich životů na rozdíl od televizorů, které jsou na ústupu.

Také by se mohli nazývat generací *on-line*. Na internetu žijí, nakupují, hledají informace, čtou články, diskutují, ale i sdílí své zážitky pomocí videí či fotografií. V digitálním čtení jsou, v porovnání s ostatními generacemi, nejzkušenější.

Ve čtení literárních děl jsou lehce nad průměrem České republiky. Stejně tak v návštěvách veřejných knihoven. Naopak pod průměrem se nachází v kupování knih. Těmito statistikami se nejvíce podobají skupině nejstarší, tedy rozhlasové. Nicméně motivace jsou v některých případech rozdílné. Knihovny navštěvují hlavně kvůli vzdělávání, tedy proto, že musí. Důvod k nižšímu nákupu publikací je však stejný, a to, že se nacházejí mimo ekonomický cyklus a nedisponují tedy dostatečnými prostředky pro koupi knih.

Na povinnou četbu tato generace nazírá vesměs negativně. I když někteří čtenáři díky ní často objevili svá oblíbená díla, odpor k překážkám a povinnostem obecně přetrvává. K prvním knihám, se kterými se setkávají ve škole, se stále řadí *Honzikova*

cesta. Díky rodičům se dostávají také k verneovkám, mayovkám i knihám Jaroslava Foglara, které jsou, zejména u chlapců, překvapivě velmi populární a často na ně vzpomínají.

Dívčí i chlapeckou část populace této skupiny dokázal sjednotit žánr fantasy. Je typický právě pro internetovou generaci a mnozí jej považují za přechod mezi literaturou pro děti a pro dospělé. Nejvíce je zasáhl fenomén J. K. Rowlingové *Harry Potter*. Knihy byli později i zfilmovány, nicméně často se setkáváme s názorem že „*knihy jsou přece mnohem lepší než film*.“ Dalšími populárními autory jsou J. R. R. Tolkien a jeho svět *Pána Prstenů* či Terry Pratchett nebo George R. R. Martin s jeho *Hrou o trůny*.

Na druhou stranu poezie zažívá krušné časy. Pro nejmladší generaci, která žije ve světě přímočarém a bez metafor, je zkratka příliš složitá a čtenáři jí často nerozumí. (Trávníček, 2017, s. 137-157)

2.3.5 Čeští čtenáři dnes

Podle výzkumů, které proběhly v letech 2007, 2010 a 2013 a které prezentuje Trávníček v knize *Překnížkováno*, můžeme pozorovat mírné změny. Trávníček sledoval čtyři skupiny obyvatelstva podle množství knih, které přečtou. Byli to nečtenáři (0 knih za rok), čtenáři sporadičtí (1-6 knih za rok), čtenáři pravidelní (7-12 knih za rok) a čtenáři častí (více než 13 knih za rok). Během sedmi let, v jejichž rozmezí ankety probíhaly, pozorujeme postupný pokles častých čtenářů, a to z 29 % na 24 %. Naopak čtenářů pravidelných přibývá, z původních 16 % bylo nakonec 20 %. Zajímavý je vztah mezi nečtenáři a čtenáři sporadickými. Zatímco mezi lety 2007 a 2010 přibylo nečtenářů (ze 17 % v roce 2007 na 21 % v roce 2010), u sporadických čtenářů byl zaznamenán úbytek (z 39 % na 32 %), v rozmezí let 2010 a 2013 tomu bylo přesně naopak. Nečtenářů bylo mezi výzkumy zaznamenáno o 5 % méně, zatímco sporadických čtenářů o celých 8 % více (Trávníček, 2014, s. 55). Na základě Trávníčkových šetření tedy můžeme odhadovat následnou tendenci, a to takovou, že bude postupně ubývat lidí patřících do krajních skupin, tedy nečtenářů a čtenářů častých. Naopak budou sílit skupiny čtenářů sporadických a pravidelných, které se na škále nacházejí blíže středu.

3 Státní maturita

Státní maturitní zkouška v dnešní formě byla poprvé uskutečněna ve školním roce 2010/2011, respektive na jaře 2011. Mezi důvody, proč se ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT) rozhodlo prosadit státní maturity, uvádí Václav Klaus jr. například: „Zvýšení objektivitu, srovnatelnou a jasnou informaci o znalostech a dovednostech maturanta, informace pro vysoké školy, případně nahrazení přijímacích zkoušek na VŠ a motivační nástroj k prosazení změn v oblasti vzdělávání.“ (Klaus, 2003)

Toho se docílilo jen částečně. Vzhledem k centrálnímu zadávání určitě disponujeme objektivní informací o znalostech maturantů, kterou tím pádem získají i vysoké školy. Bohužel se však nepovedlo nahradit jednotlivá přijímací řízení na VŠ.

Původně měl žák možnost si vybrat maturitu vyšší nebo nižší obtížnosti, později byla zkouška sjednocena a dnes je prováděna pouze na úrovni nižší. Skládá se ze dvou částí. První z nich je společná pro všechny maturující žáky bez rozdílu škol („státní část“) a druhá profilová („školní část“), kterou si každá škola určuje sama.

Právním základem státní maturity je „školní zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů, a vyhláška č. 177/2009 Sb., o bližších podmínkách ukončování vzdělávání ve středních školách maturitní zkouškou, ve znění pozdějších předpisů.“ (Cermat, 2019a).

3.1 Společná část

Společná část státní maturity obsahuje dvě povinné zkoušky, a to z českého jazyka a literatury a matematiky nebo cizího jazyka (angličtiny, francouzštiny, němčiny, španělštiny nebo ruštiny). Studenti si mohou zapsat až dvě další nepovinné zkoušky z nabídky matematika a cizí jazyk.

V případě neúspěchu či nepřítomnosti na zkoušce má student právo na dva opravné pokusy z každé zkoušky. V případě neúspěchu v dílčí části komplexní zkoušky (český jazyk a literatura a cizí jazyk) opakuje žák pouze tu část, ve které neuspěl.

Pro upřesnění a vymezení nároků a podmínek společné části státní maturitní zkoušky vydalo Centrum pro zjišťování výsledků vzdělávání (Cermat) pro každý předmět *Katalog požadavků zkoušek společné části maturitní* (dále jen Katalog požadavků), jejichž aktuální verze schválilo MŠMT (Cermat, 2019a).

3.2 Profilová část

Profilová část obsahuje 2 nebo 3 zkoušky povinné a až 2 zkoušky nepovinné. *„Jejich počet stanoví pro každý obor vzdělání rámcový vzdělávací program (RVP). Nabídku, formu, témata a termíny stanoví ředitel školy nejdéle 7 měsíců před pořádáním první z profilových zkoušek, které jsou plně v jeho pravomoci.“* (Cermat, 2019a).

3.3 Maturita z českého jazyka a literatury

Maturita z českého jazyka a literatury je jediná část maturity, která je povinná pro všechny maturující studenty. Jedná se o zkoušku komplexní, která obsahuje didaktický test, písemnou práci a ústní zkoušku. Každá z dílčích zkoušek má při závěrečném hodnocení stejnou váhu, tedy 1:1:1 (didaktický test : písemná práce : ústní zkouška). Výsledné množství bodů *„se vypočítá jako vážený průměr získaných procentních bodů všech 3 dílčích zkoušek.“* (Cermat, 2019b)

V případě neúspěchu studenta či nekonání části zkoušky je opakována pouze ta dílčí zkouška, ve které student neobstál nebo ji neabsolvoval.

3.3.1 Didaktický test

Cílem didaktického testu je prozkoušení základních jazykových a literárních dovedností a znalostí. Zjišťuje tedy, zda student *„ovládá pravidla českého pravopisu, zvládne provést slootovornou a morfologickou analýzu slovního tvaru, vystihne význam pojmenování, provede syntaktickou analýzu věty jednoduché a souvětí, prokáže porozumění celému textu i jeho částem, rozezná základní charakter textu, analyzuje výstavbu výpovědi a textu, aplikuje základní znalosti literární teorie na konkrétní text a zda se orientuje ve vývoji české a světové literatury.“* (Cermat, 2019c)

Studenti se zde setkají s otázkami otevřenými se stručnou odpovědí a s různými druhy uzavřených otázek. Mezi ně patří otázky s jednou správnou odpovědí, úlohy typu multiple-choice, úlohy přiřazovací, uspořádací a úlohy s dvoučlennou volbou.

Od roku 2019 mají žáci na vyplnění záznamového archu 75 minut (dříve 60 minut) a není dovoleno používání jakýchkoliv pomůcek kromě psacích potřeb. Studentům s „přiznaným uzpůsobením podmínek maturitní zkoušky“ může být čas prodloužen, popřípadě poskytnut výkladový slovník, pokud v posledních osmi letech studoval alespoň čtyři roky v zahraničí (Cermat, 2019c).

Didaktické testy jsou zadávány i vyhodnocovány centrálně a jednotlivé úlohy mají různou bodovou hodnotu. Jejich orientační procentuální zastoupení dle jednotlivých okruhů je uvedeno v Katalogu požadavků. Maximální počet bodů, který lze získat, je 50 (do roku 2014 až 69 bodů) a podmínkou je zisk minimálně 44 %, tedy 22 bodů včetně (do roku 2014 30 bodů včetně). (Cermat, 2019c)

3.3.2 Písemná práce

Touto prací prokazuje maturant svou schopnost komunikace v písemném projevu. Práce prověřuje, jestli „*žák dokáže napsat souvislý, myšlenkově ucelený a strukturovaný text,*“ (Cermat, 2019d) schopnost vyjádřit se v souladu s pravidly jazyka a jestli „*umí funkčně nakládat s jazykovými prostředky.*“ (Cermat, 2019d). Nedílnou součástí je i vlastní porozumění zadání písemné práce.

Každý žák obdrží záznamový arch a šest různorodých zadání v tištěné formě (před rokem 2019 obdržel 10 zadání), z nichž si vybere jedno. Od školního roku 2018/2019 je časový limit nastaven na 110 minut (studentům s „přiznaným uzpůsobením podmínek maturitní zkoušky“ může být čas prodloužen) včetně výběru zadání (dříve měli maturanti 25 minut na výběr textu a poté 90 minut na samotné vypracování). Minimální počet slov je 250, přičemž pokud není dosaženo ani 200 slov, je práce hodnocena počtem bodů 0. Během psaní slohové práce mohou studenti využít *Pravidel českého pravopisu* (vlastních nebo zapůjčených od školy). Škola musí zajistit alespoň jeden výtisk *Pravidel* do každé učebny, kde se koná písemná část státní maturity.

Zadání i vyhodnocení probíhá centrálně. Hodnotitelé jsou jmenováni Centrem pro zjišťování výsledků vzdělávání a podle centrálně zpracované metodiky hodnotí tři oblasti: „*vytvoření textu podle zadaných kritérií, funkční použití jazykových prostředků a syntaktickou a kompoziční výstavbu textu.*“ (Cermat, 2019d).

3.3.3 Ústní zkouška

Závěrečná část maturity z českého jazyka a literatury je zaměřena na praktické komunikační dovednosti a rozbor a interpretaci uměleckého i neuměleckého textu. Pro úspěšné splnění ústní zkoušky student „*analyzuje umělecký text, charakterizuje literárněhistorický kontext literárního díla, analyzuje neumělecký text a své výpovědi formuluje v souladu s jazykovými normami a se zásadami jazykové kultury.*“ (Cermat, 2019e).

Seznam maturitních otázek odpovídá žákovu seznamu literárních děl (viz níže). Student po vylosování otázky obdrží odpovídající pracovní list, který je elementárním prvkem zkoušky. List obsahuje výňatek z uměleckého a neuměleckého textu. Následuje 20 minut přípravy na „potítku“, kde má žák k dispozici pouze pracovní list a psací potřeby. Samotná ústní zkouška trvá 15 minut a je hodnocena dvěma certifikovanými hodnotiteli, kteří byli jmenováni ředitelem školy. Studentovi je během zkoušky k dispozici Struktura ústní zkoušky, na které je založeno vlastní vyhodnocení jeho výkonu. Tato struktura je uveden jako Příloha č. 1 „Struktura ústní zkoušky“ (str. 62). (Cermat, 2019e).

3.3.4 Školní seznam literárních děl

Školní seznam literárních děl je tvořen na „základě kritérií pro výběr maturitních zadání k ústní zkoušce,“ (Cermat, 2019f), která jsou uvedena v Katalogu požadavků. Ředitelé škol jsou povinni stanovit tento *Seznam* nejpozději do 30. září školního roku, během kterého se maturita koná. *Seznam* je platný pro všechny třídy dané školy a musí obsahovat minimálně 60 literárních děl, maximální počet stanoven není.

Student je povinen odevzdat řediteli školy do 31. března pro jarní zkušební období (do 30. června pro podzimní zkušební období) seznam 20 literárních děl vybraných na základě podmínek Katalogu požadavků. Kritéria jsou následující: „světová a česká literatura 18. století (min. 2 literární díla), světová a česká literatura 19. století (min. 3 literární díla), světová literatura 20. a 21. století (min. 4 literární díla), česká literatura 20. a 21. století (min. 5 literárních děl), minimálně dvěma literárními díly musí být zastoupena próza, poezie a drama a maximálně dvě díla od jednoho autora.“ (Cermat, 2019f)

Studentův seznam literárních děl odpovídá seznamu témat při ústní části maturitní zkoušky z českého jazyka a literatury.

4 Výzkum

Pierre Bayard, profesor na Université Paris VIII, kde vyučuje francouzskou literaturu, ve své knize *Jak mluvit o knihách, které jsme nečetli*, napsal o knihách a čtenářství toto: „Znám jen málo jiných oblastí soukromého života (snad jen peníze a sex), o kterých se dají získat spolehlivé informace s takovými obtížemi.“ (Bayard, 2010, s. 11)

Pevně věříme, že v našem případě, tedy ve výzkumu mezi studenty a studentkami, které čeká (nebo jí již prošli) zkouška dospělosti – maturita, byli všichni respondenti upřímní a odpovídali popravdě, dle svého nejlepšího svědomí.

Dotazník, který tvoří základ praktické části této práce, byl zaměřen hlavně na otázky týkající se maturitní četby dnešních maturantů. Zajímalo nás, na základě jakých kritérií si četbu vybírají a jestli si z děl, která projdou jejich rukama, píší poznámky. Dál jsme se ptali, zda preferují jiná zpracování děl, která se nachází v nabídce jejich školních institucí. Otázky se týkaly také spokojenosti žáků a žákyň se *Školními seznamy literárních děl* či množstvím přečtených knih mimo školní četbu k maturitní zkoušce.

Šetřením a porovnáním výsledků z něj plynoucích jsme se pokusili potvrdit či vyvrátit předpoklady, které jsme si stanovili na počátku šetření. Hypotézy byly následující:

- H1 Rozsah díla je pro drtivou většinu maturantů při výběru četby důležitý nebo zcela zásadní.
- H2 Doporučení učitele je pro maturující studenty při výběru četby k maturitní zkoušce naprosto irelevantní.
- H3 Preferovaným literárním druhem je próza.
- H4 Maturanti čtou pouze nezbytné minimum literatury a žádné knihy navíc.
- H5 Maturující studenti se orientují v dílech zahraničních autorů a jsou schopni vyjmenovat některé z nich a přiřadit je k určité zemi.

4.1 Výzkumná metoda

Pro sběr dat jsme využili dotazníkové metody, která nám umožnila nasbírat dostatečné množství dat v relativně krátkém časovém úseku, a to v období od listopadu 2019 do 11. března 2020. Díky jeho distribuci v tištěné podobě jsme měli jistotu, na rozdíl od podoby elektronické za pomoci internetové sítě, že respondenti byli pouze členové cílové skupiny, tedy maturanti nedávni, letošní i nastávající.

Ke zpracování získaných údajů a následnému vytvoření grafů jsme využili program Microsoft Excel.

4.2 Sestavení dotazníku

Při sestavování dotazníku jsme postupovali podle obecné struktury uvedené v knize *Výzkumné metody v pedagogice* (Gavora, 1996, s. 53-64). Výsledný dotazník měl tři části. V první z nich se autor představil a respondent byl obeznámen s cílem a použitím dotazníku. Také zde bylo avizováno zcela anonymní zpracování, na které navázala prosba o upřímné a pravdivé vyplnění. V případě, že by měli maturanti zájem o výsledky dotazníku, byl zde uveden i příslušný kontakt.

Druhou část tvořilo vlastní „tělo“ dotazníku, tedy otázky. Prvními pěti jsme zjišťovali obecné informace o dotazovaném, např. pohlaví, rok maturitní zkoušky či kolik a jaké cizí jazyky studuje. Následovaly dotazy týkající se jeho či její četby, způsobu výběru knih nebo preference literárního druhu. Otázky jsme postavili jako uzavřené s výčtem odpovědí či ANO/NE, dále jsme pokládali i otázky otevřené a škálové.

Dotazník uzavírala poslední, třetí část, ve které jsme dotazovaným poděkovali za jejich čas a spolupráci a popřáli jsme jim hodně štěstí při maturitní zkoušce. Celý dotazník je otištěn jako Příloha č. 2 „Dotazník pro studenty“ (str. 63-64).

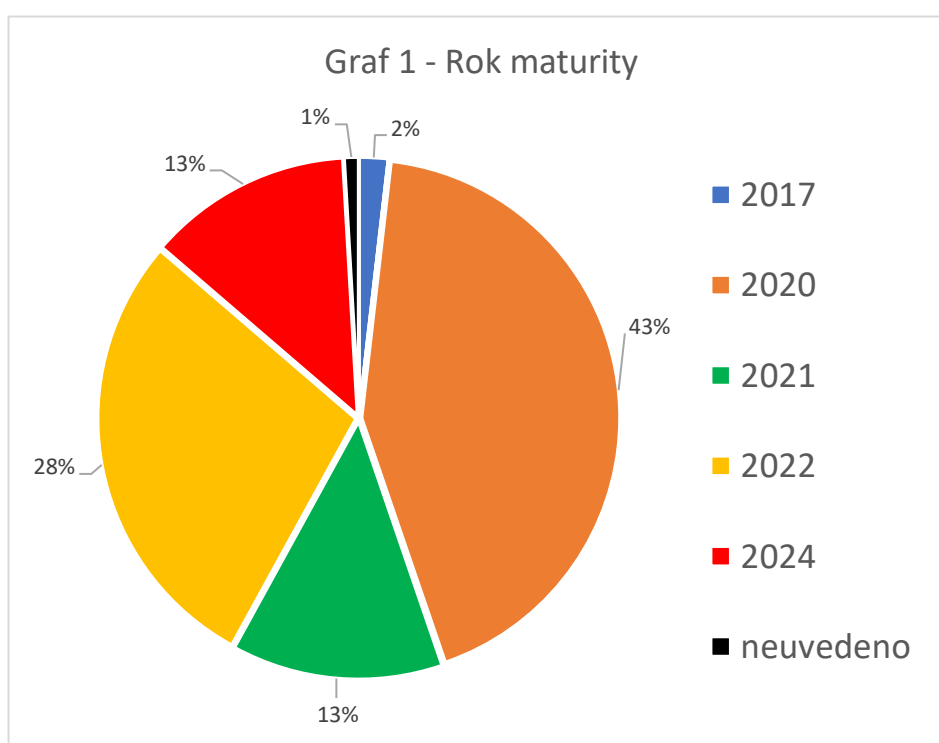
Tvorba otázek probíhala na základě vlastní zkušenosti s četbou povinnou i nepovinnou a následných konzultací s dalšími studenty. Celkový počet položek byl 17, přičemž otázku číslo 11 tvořilo 6 dílčích otázek, na které odpovídali pomocí škálové metody. Vyplňování respondentům zřídka zabralo více než 20 minut. Drtivá většina dotazníky vracela po přibližně 15 minutách.

4.3 Vybraný vzorek, respondenti

Z celkového počtu 232 rozdaných dotazníků jsme získali odpovědi od 217 respondentů ze čtyř středních škol a gymnázií, návratnost tedy činí 93,5 %. Mezi vzdělávacími ústavami, které figurují v našem výzkumu, jsou Střední škola a Vyšší odborná škola cestovního ruchu České Budějovice (celkem 24 respondentů, 11 % celku), Střední zdravotnická škola a Vyšší odborná škola zdravotnická České Budějovice (celkem 26 respondentů, 12 % celku), dále pak Gymnázium Kolín (celkem 26 respondentů, 12 % celku) a Gymnázium Český Krumlov (135 respondentů, 62 % celku). Zbývající 3 %

respondentů, tvoří studenti Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, kteří již odmaturovali, a to v rozmezí posledních 5 let.

Podíl dotazovaných maturantů a maturantek je přibližně 1:2, tedy 33 % mužů a 67 % žen. Jedním z důvodů tohoto nepoměru je zahrnutí dvou středních škol, na kterých se průzkumu zúčastnily téměř výhradně dívky, výjimku tvořil jeden jediný chlapec. V šetření je také znatelný nepoměr mezi studenty středních odborných škol s maturitou (23 %) a studenty, kteří budou skládat, či již skládali státní maturitní zkoušku na gymnáziu (77 %). Všichni respondenti maturovali, či budou maturovat mezi lety 2017 a 2024 (Graf 1). Největší část (43 %) čeká maturitní zkouška tento rok, tedy 2020, dále pak v roce 2021 a 2022. Dva dotazovaní rok neuvodli.

Část respondentů v průběhu výzkumu studovala na víceletém nižším gymnáziu, tedy ještě neměli ukončenou základní školní docházku a oficiálně ještě nestudovali střední školu. Tento fakt může způsobit drobná zkreslení, nicméně všichni odpověděli na všechny otázky, tudíž jsme se je rozhodli do výsledků zahrnout.

Další zkreslení, nikoliv však závažné, mohla způsobit samotná výuka českého jazyka a literatura (např. aktuálně probírané období, které mají v živé paměti apod.), přítomnost vyučujícího ve třídě či blížící se maturitní zkouška.

Pro možnost porovnání byli respondenti rozdělení do skupin na základě pohlaví a typu školy, kterou navštěvují a na které se chystají konat (nebo již konali) státní maturitní

zkoušku. V šetření tedy vzájemně konfrontujeme pět skupin, a to všechny respondenty, ženy s muži a studenty gymnázií a jiných škol.

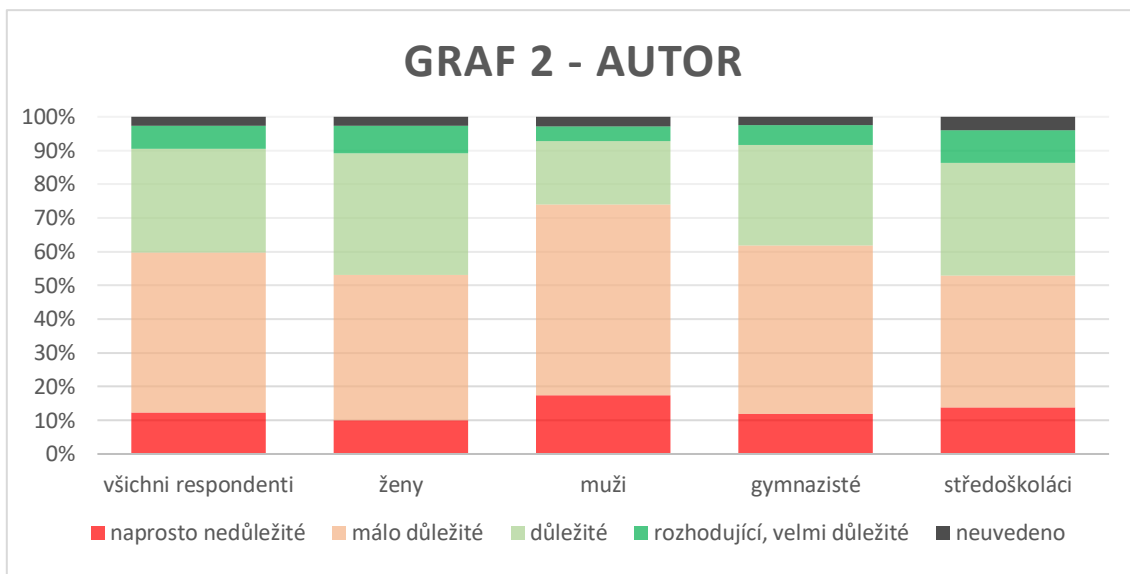
4.4 Výběr četby

Jak jsme se již uvedli výše, ústní část maturitní zkoušky je založena na četbě 20 děl ze světové i české literatury. Každý maturant si knihy vybírá ze *Školního seznamu literárních děl*, které sestavuje každá škola podle vlastního uvážení. V našem průzkumu jsme zjišťovali, na základě jakých aspektů si maturantky a maturanti díla ke státní maturitní zkoušce vybírají.

Pro zjištění kritérií výběru četby k maturitní zkoušce studentů středních odborných škol a gymnázií byla v šetření použita tabulka s možnostmi, u kterých respondenti odpovídali pomocí nabídnuté škály. Zjišťovali jsme, zda má na maturantovu volbu vliv autor díla, problematika, kterou se publikace zabývá, společensko-historické pozadí či rozsah knihy, tedy počet stran. Ptali jsme se také, zda žáky při výběru ovlivní případné doporučení vyučujícího či možnost porovnání s jiným zpracováním díla (např. film, divadelní hra, audiokniha, ...). Škála nabízela čtyři eventuality, a to od „naprosto nedůležité“ přes „málo důležité“ a „důležité“ až po „rozhodující, velmi důležité.“

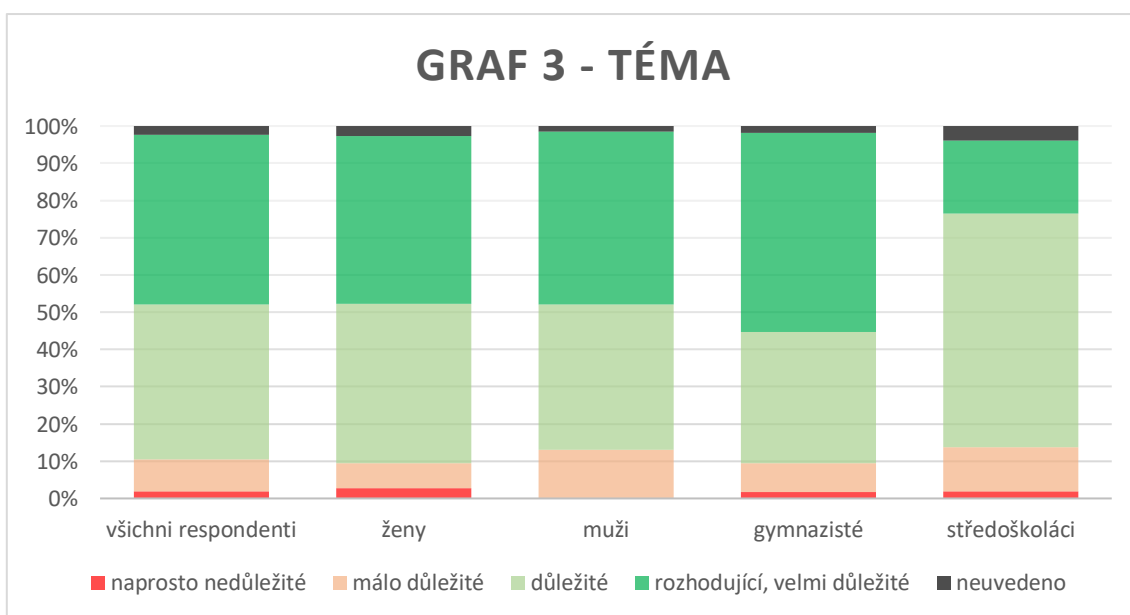
4.4.1 Autor díla

Výsledky šetření znázorněné v Grafu 2 ukazují, že pro více než polovinu odpovídajících maturantů (59 %) je tvůrce díla naprosto nedůležitý či málo důležitý. Zajímavé je však porovnání přístupu žen a mužů. Mezi studentkami se jednalo o více než polovinu (53 %), zatímco u studentů se pro nedůležitost vyjádřily téměř tři čtvrtiny (74 %). Rozdíly, které ale již nejsou tak markantní, vidíme i při porovnání odpovědí na tuto otázku žáky gymnázií (62 %) a středních škol (53 %).

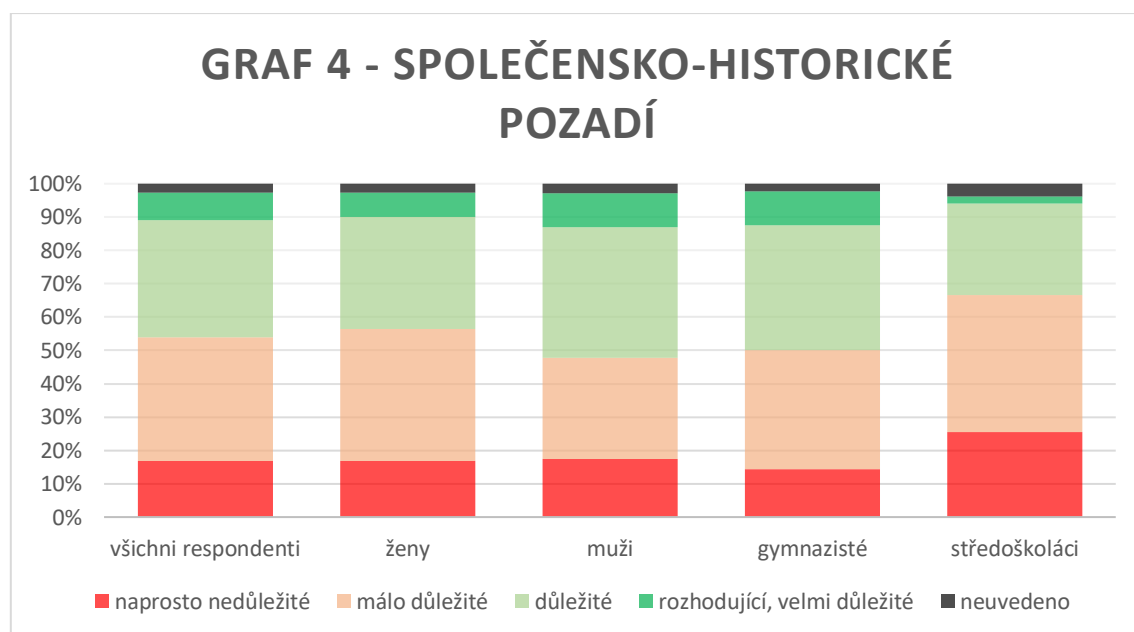
4.4.2 Téma, problematika díla

Pokud jde o vliv tématu nebo problematiku díla, výsledky jsou, jak vidíme v Grafu 3, úplně jiné. Celých 87 % respondentů odpovědělo, že je pro ně toto kritérium důležité až zcela rozhodující. Mezi studentkami a studenty je rozdíl jen pár procent (ženy 88 %, muži 85 %). Avšak při konfrontaci gymnázií a jiných středních škol zjistíme, že pro 53 % gymnazistů je problematika díla při výběru k maturitní četbě zcela zásadní a pro 35 % z nich pouze důležitá. Zcela naopak je tomu u studentů jiných středních škol – pouze 19 % z nich označilo téma jako rozhodující a 63 % jako důležité.

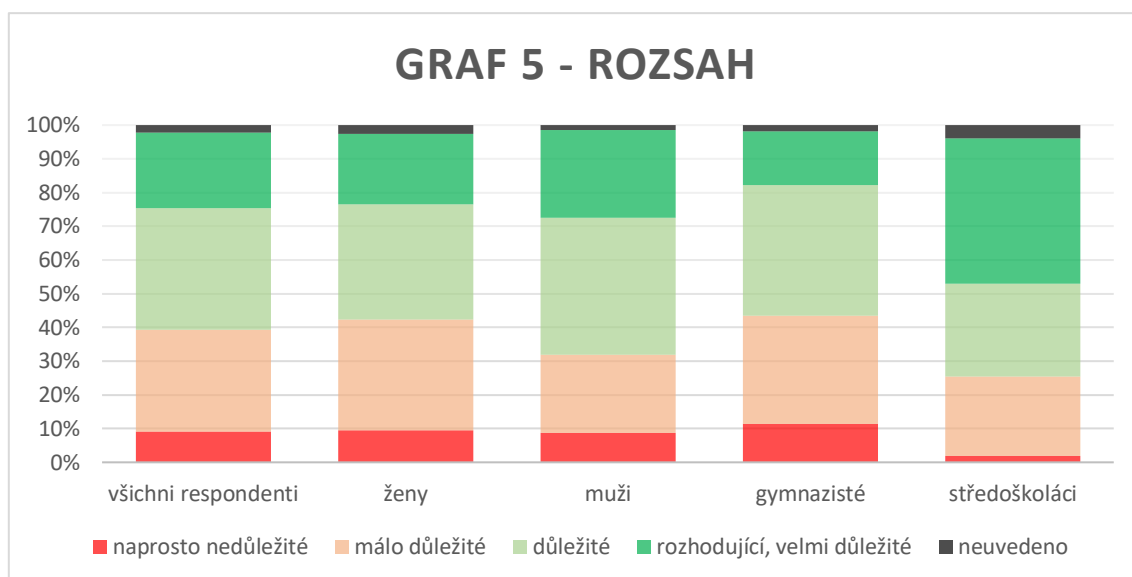
4.4.3 Společensko-historické pozadí

Přibližně půl na půl je to v případě významu společensko-historického pozadí (viz Graf 4). Ze 100 respondentů je v průměru pro 54 z nich málo důležité či naprosto nedůležité, pro 35 odpovídajících je naopak důležité a pro dalších 8 z nich naprosto rozhodující. Období a okolnosti, ve kterých bylo dílo napsáno, berou v potaz spíše muži (49 %) než ženy (40 %), ačkoliv ani zde se nejedná o nadpoloviční většinu. Přesně polovina gymnazistů a gymnazistek považuje toto kritérium za málo důležité či zcela nedůležité. Jediný výrazný odklon pozorujeme u studentů negymnaziálních škol. Celé dvě třetiny studentů považují tento aspekt za málo důležitý až naprosto nedůležitý.

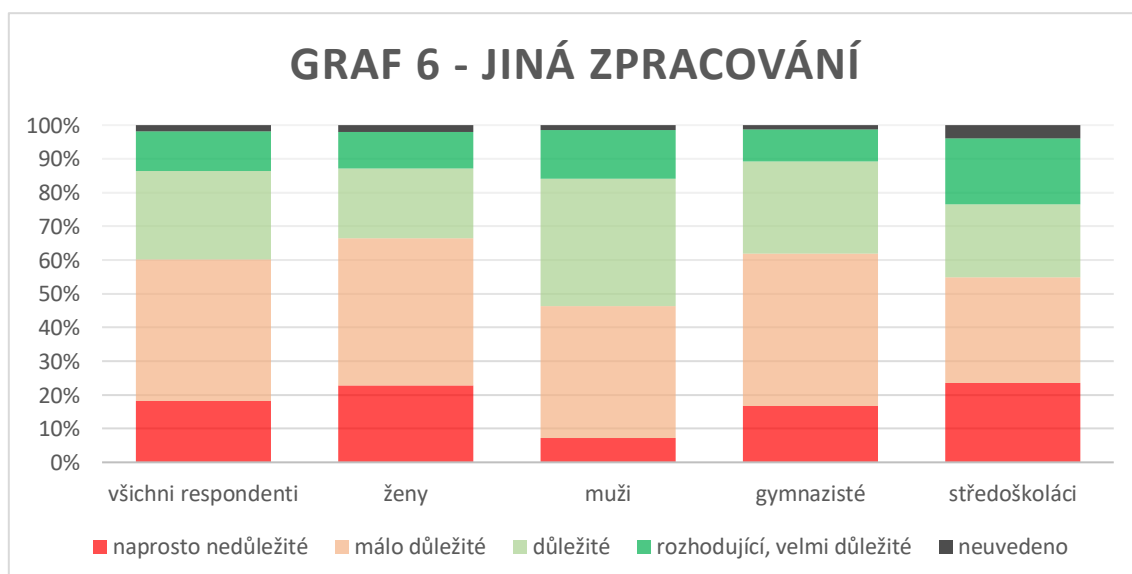
4.4.4 Rozsah

V době, ve které stále někam utíkáme a jen málokdy máme čas si sednout s knihou a věnovat jí několik hodin v jednom kuse, v době, kdy jsme si zvykli jen na krátké texty na internetových stránkách a sociálních sítích, bychom mohli předpokládat, že bude drtivá většina studentů považovat rozsah knihy za zcela zásadní. Není tomu tak. Graf 5 ukazuje, že počet stran je zcela zásadní jen pro necelou čtvrtinu respondentů (23 %) a pro přibližně třetinu (36 %) je důležitý. Naši hypotézu podporují spíše studenti, mezi kterými označily toto kritérium za důležité či rozhodující dvě třetiny, na rozdíl od studentek, kterých bylo o trochu více než polovina (55 %). Rozdílný je i názor gymnazistů a středoškoláků. Zatímco na gymnaziálních školách přihlíží k rozsahu 55 % respondentů, na jiných středních se dostáváme až k 70 %. Masivní je zde i nárůst žáků, kteří počet stran považují za naprosto rozhodující, a to 43 % ze všech tázaných středoškoláků.

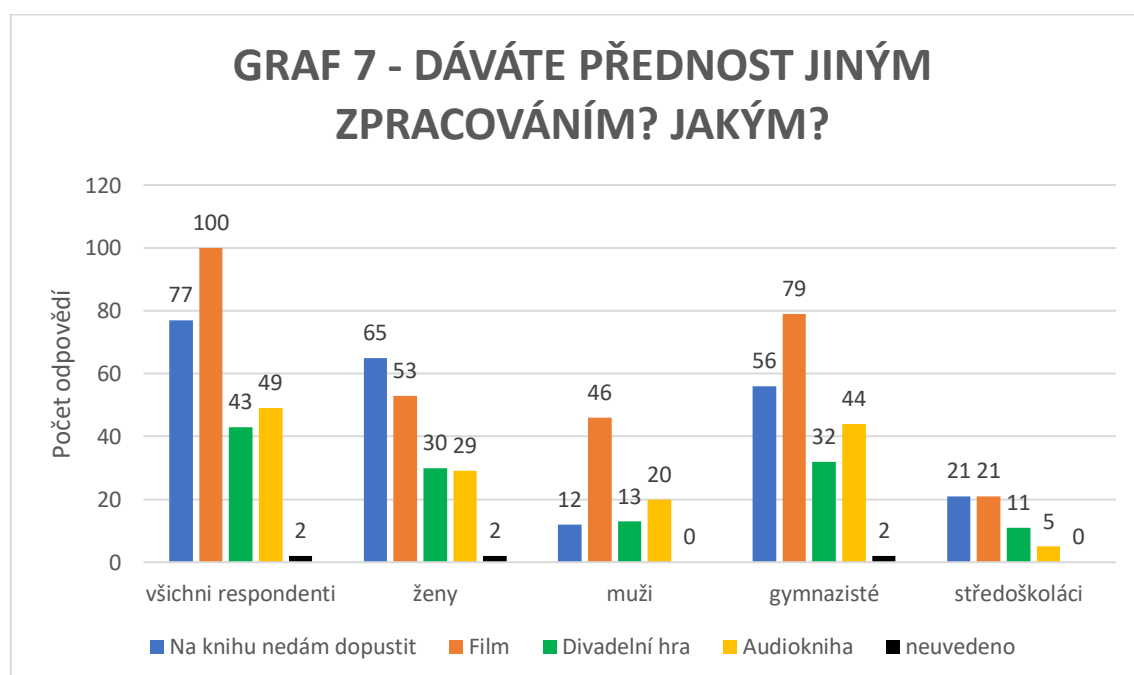
4.4.5 Jiná zpracování díla

Možnost „přečíst“ knihu například zhlédnutím filmu (zde je však možnost odchylky od originálního zpracování) či poslechem audioknihy bývá některými žáky velmi vítána. Náš průzkum však neukázal většinovou tendenci k tomuto „ulehčení si“ od četby. Z Grafu 6 vyčteme, že v celkovém průměru ji považují za důležitou až rozhodující téměř dvě pětiny respondentů (38 %), naopak pro 42 % účastníků průzkumu je málo důležitá a pro 18 % z nich je naprosto nedůležitá. Pro více než polovinu mužů (53 %) je však alternativa důležitá až rozhodující, zatímco mezi ženami se jedná pouze o jednu třetinu. Pouze 5 % rozdíl zjišťujeme při porovnání gymnazistů a středoškoláků. Studenti gymnázií, považující toto kritérium za důležité či zásadní, tvoří 37 %, u žáků středních škol je to 42 %.

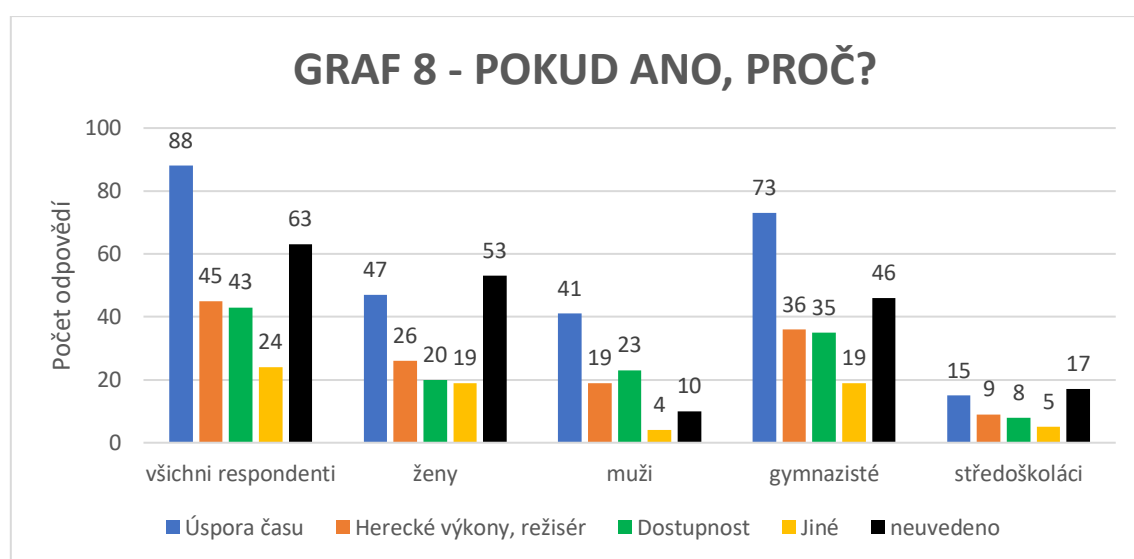

Následovala otázka, zda respondenti dávají přednost jiným zpracováním díla než v tištěné podobě. Možnost „*Ne, na knihu nedám dopustit*“ (dalšími možnostmi byl *film, divadelní hra a audiokniha*) označila více než třetina tázaných (35 %). Tištěnou knihu upřednostňují ve větší míře dívky (44 %), zatímco z tázaných chlapců je to pouze 17 %. Knihu by také za nic nevyměnily více než dvě pětiny (41 %) studentek a studentů na středních školách oproti jedné třetině gymnazistů a gymnazistek. Je ovšem nutné podotknout, že z celkového počtu 51 středoškoláků a středoškolaček byl pouze jeden chlapec. Výsledek nám tedy jen potvrzuje rozdíl mezi muži a ženami.

Data, která se týkají upřednostňování jiných zpracování, nalezneme v Grafu 7 níže. Nebudeme je již vyjadřovat v procentech, ale v absolutních číslech, protože tázaní mohli označit více odpovědí. Ukázalo se, že téměř polovina (100 z 219) účastníků šetření upřednostňuje filmové zpracování před knihou. Mezi dívkami se jedná zhruba o jednu třetinu (53 z 149), zatímco u chlapců se již bavíme o třetinách dvou (46 z 69). Film v průměru upřednostní téměř každý druhý gymnazista či gymnazistka (79 z 168) i student nebo studentka negymnaziální střední školy (21 z 51). Přibližně jedna čtvrtina (49 z 219) respondentů dává přednost audioknize. Tento poměr je podobný i mezi gymnazisty (44 z 168), nicméně mezi středoškoláky je to přibližně každý desátý žák (5 z 51). Audiokniha je také oblíbenější mezi maturanty (20 z 70) než mezi maturantkami (29 z 149). Divadelní hru označila méně než jedna pětina tázaných (43 z 219), což odpovídá všem zkoumaným kategoriím.

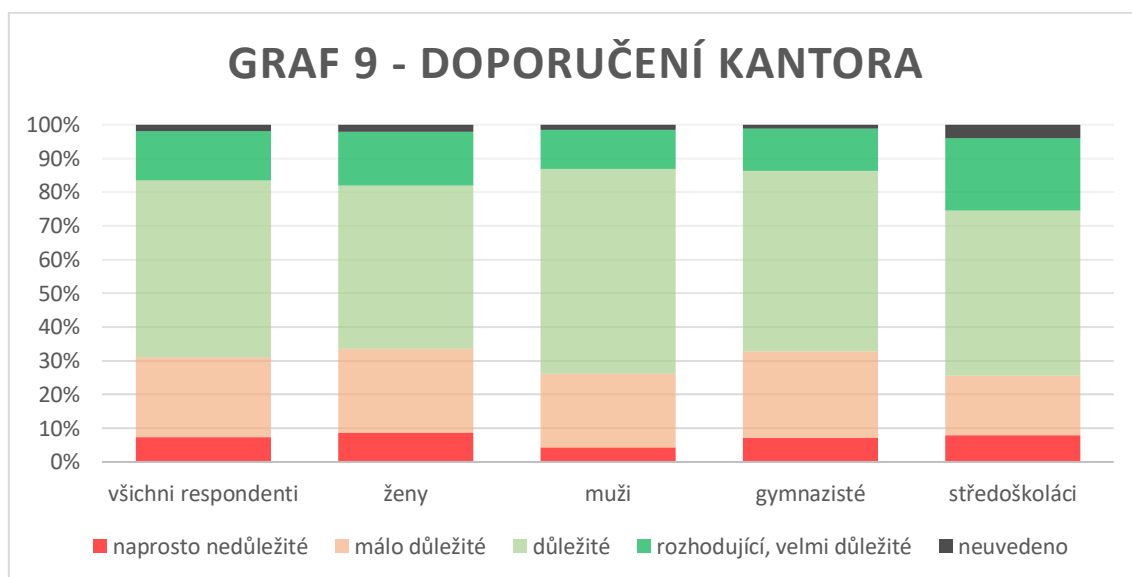
Graf 8 nám představuje hlavní důvody náhrady tištěné knihy za jiná média. Tato položka byla nejčastěji nechávána nevyplněná proto, že rozvíjela dřívější položku a byla určena účastníkům, kteří na předchozí otázku odpověděli kladně. Mezi motivy, které vedou studentky a studenty k využívání jiných médií, je ve všech zkoumaných skupinách nejčastěji zmiňována úspora času. Dalším důvodem je výkon herců a herečky či režiséra. Muži však, spíše než herecký um, ocení dostupnost jiných zpracování daného díla. Mezi dalšími důvody se často objevovala kompaktnost například elektronické čtečky, cena, možnost vidět i jiné pohledy na dílo a v několika případech také přiznání, že dané respondentky nerady čtou.

4.4.6 Doporučení vyučujícího

Zajímavým faktorem při výběru četby je i doporučení učitele. Odpovědi respondentů reprezentuje Graf 9. Více než polovina respondentů (52 %) považuje radu kantora za důležitou a dalších 15 % dokonce za zásadní. Počet respondentů považující pedagogovu referenci za málo důležitou se pohybuje kolem jedné čtvrtiny. Pouze 4 % mužů považují toto kritérium za naprosto nedůležité, zatímco mezi ženami je to přibližně každá jedenáctá (9 %). U chlapecké části odpovídajících také pozorujeme velký nárůst těch, kteří doporučení vyučujícího považují za důležité, a to 61 %. Na druhou stranu o 4 % více dívek pokládá tento aspekt za rozhodující. U studentů a studentek středních škol je tento nárůst ještě viditelnější a dostává se přes jednu pětinu respondentů (21 %). Téměř polovina z nich (49 %) označilo doporučení učitele za důležité a více než jedna čtvrtina (26 %) za málo důležité či naprosto nedůležité. Mezi gymnazistkami a gymnazisty se pro odpověď 'naprosto nedůležité' nebo 'málo důležité' vyjádřila jedna třetina respondentů.

Oproti středním školám pozorujeme nárůst odpovědí „důležité“ (54 %) a zároveň pokles odpovídajících, kteří považují kantorovo doporučení za rozhodující při jejich výběru četby k maturitní zkoušce.

4.4.7 Shrnutí

Na základě odpovědí studentek a studentů středních škol a gymnázií jsme zjistili, že nejdůležitějším kritériem je téma díla, tedy problematika, jakou se spisovatel zabývá. Naopak nejméně důležitý je při výběru pro maturanty sám autor. Potvrdila se hypotéza, že rozsah díla patří mezi aspekty, ke kterým maturanti přihlížejí a který je pro ně při výběru četby důležitý. Největším překvapením je však zjištění, že doporučení učitele pokládá za důležité 7 z 10 studentek a studentů. Toto zjištění vyvrátilo hypotézu, že by jeho doporučení bylo pro studenty nepodstatné.

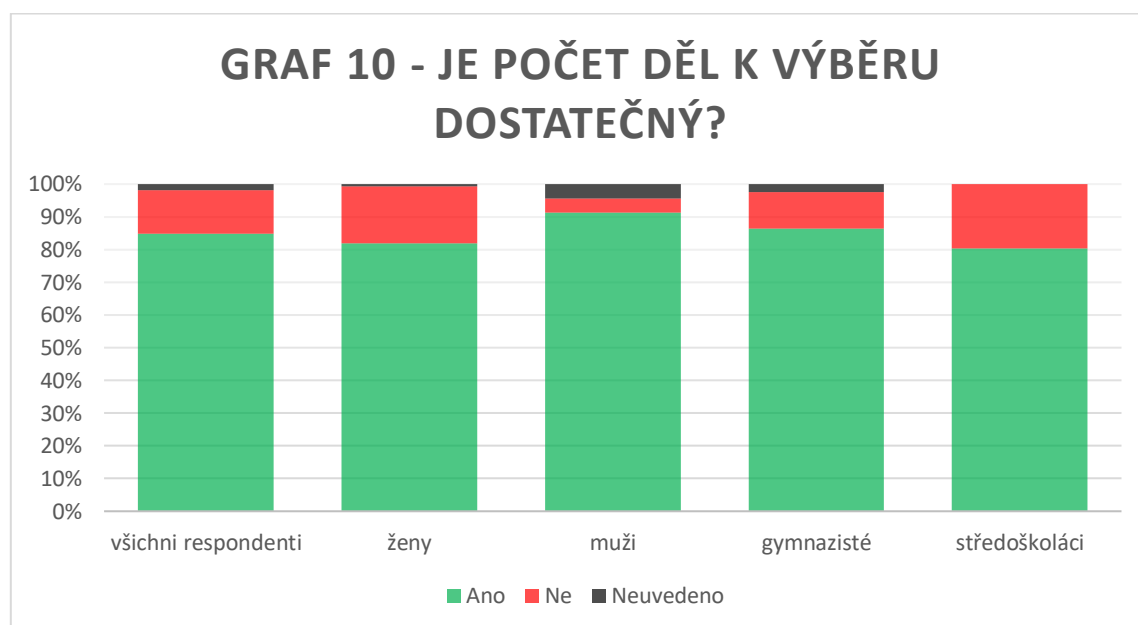
4.5 Školní seznamy literárních děl

Výběr četby k závěrečné zkoušce na gymnáziích či jiných středních školách do značné míry samozřejmě ovlivní i nabízené *Seznamy literárních děl* vybraných škol, které si v této kapitole porovnáme. Se čtením knih k maturitě souvisí i tvorba poznámek, díky kterým si uchováme důležité informace a ze kterých následně čerpáme při opakování k ústní zkoušce.

V dotazníkovém šetření jsme se tedy ptali jak na spokojenost studentů se *Školními seznamy literárních děl*, tak i na zaznamenávání poznámek z četby.

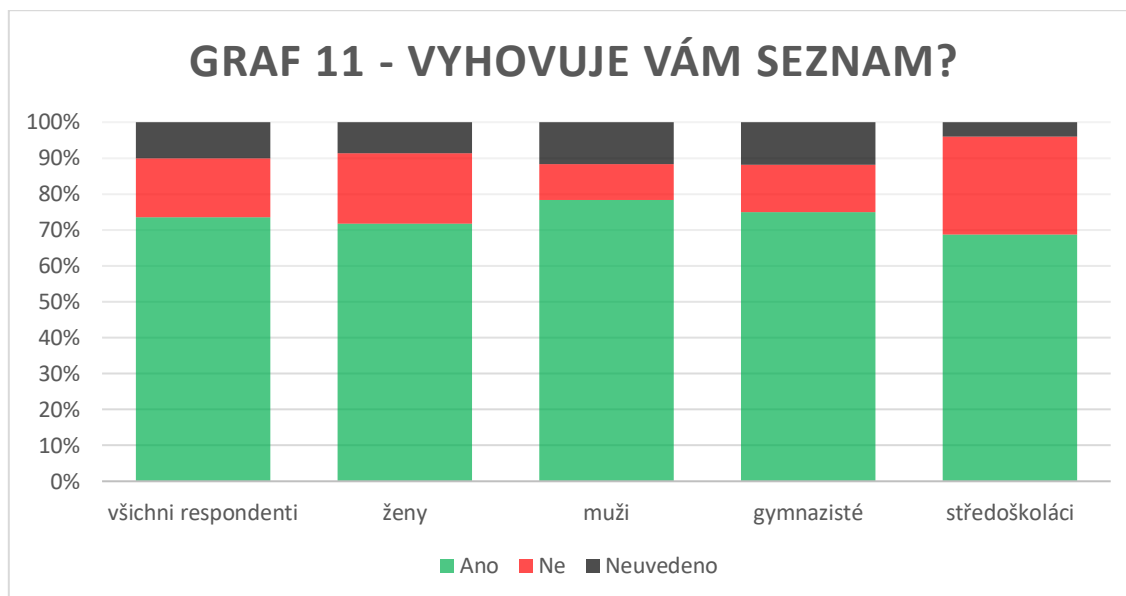
4.5.1 Počet děl v Seznamech

Státem stanovené minimum ve *Školním seznamu literárních děl* činí 60 publikací. Toto kritérium splňují všechny střední školy, na kterých studují naši respondenti – počet děl se pohybuje mezi 73 a 223 položkami (detailnější porovnání níže). V celkovém součtu se 85 % zdá být tento výběr dostatečný. Pokud rozdělíme studenty a studentky podle pohlaví, v Grafu 10 vidíme, že mezi muži je toto číslo ještě vyšší, a to 91 %. Nedostatečný výběr má na škole pouze 5 % z nich. Naproti tomu mezi ženami je s počtem děl nespokojených 17 %. Za dostatečný ho však stále považuje 82 % studentek. *Seznam literárních děl* je zřetelně delší na gymnáziích než na jiných středních školách, což se odráží i v našem šetření. Celá jedna pětina žáků a žákyň negymnaziálních škol považuje počet děl k výběru za nedostatečný. Na gymnáziích je to v součtu jen 11 %.

Podíváme-li se na odpovědi na otázku, zda dotazovaným *Seznam* povinné četby na jejich středních školách vyhovuje, zjistíme, že téměř třem čtvrtinám (74 %) vyhovuje, 16 % nevyhovuje a 10 % neodpovědělo. Podle dat z Grafu 11 se zdá, že *Seznamy literárních děl* vyhovují spíše chlapcům (78 %) než dívkám (72 %). Svou nespokojenost pak vyjádřilo 10 % studentů a 19 % studentek, ostatní svou odpověď neoznčili. Na zkoumaných středních školách je *Seznam* nevyhovující pro více než čtvrtinu respondentů (27 %), oproti tomu téměř 7 z 10 středoškoláků spokojených je. Na otázku zde neodpovědělo pouze 4 % dotazovaných, zatímco na gymnáziu tato skupina představovala celých 12 %. Zdá se, že *Seznamy literárních děl* k maturitní zkoušce jsou lépe sestavené na gymnáziích, kde vyhovují 75 % tázaných žákyň a žáků a nevyhovují pouze 13 %.

Mezi zmiňovanými důvody, proč studentům *Seznam* na jejich střední škole či gymnáziu nevyhovuje, se nejčastěji objevovaly stížnosti na malý počet nabízených děl, přání o rozšíření *Seznamů* o modernější a současná díla (nejčastěji byl zmiňován Harry Potter) a o celkovou revizi *Seznamu*, které „pamatují i rodiče“ (studentka Gymnázia Kolín).

4.5.2 Porovnání Seznamů literárních děl

Jak jsme již zmínili výše, všechny střední školy a gymnázia, jejichž studenti a studentky se zúčastnili dotazníkového šetření, splňují zákonem stanovenou minimální nabídku 60 děl. Celkový počet publikací se však, vzhledem k absenci jednotného *Seznamu literárních děl* (dále jen *Seznam*) pro všechny vzdělávací instituce středního stupně, na jednotlivých školách liší. Méně než 100 děl nabízely v *Seznamu* obě střední školy, přesněji to bylo 73 publikací na Střední zdravotnické škole a Vyšší odborné škole zdravotnické v Českých Budějovicích (dále jen SZŠ) a 80 děl na Střední škole a Vyšší odborné škole cestovního ruchu České Budějovice (dále jen SŠ cestovního ruchu). Oproti tomu na obou gymnaziálních středních školách se v *Seznamech* objevilo nad 100 různých děl. Gymnázium Kolín nabízí 111 publikací k výběru a Gymnázium Český Krumlov dokonce více než dvojnásobek, a to 223. V průzkumu si žádný student ani studentka nestěžoval na přílišnou obsáhlost *Seznamu*, naopak pro rozšíření *Seznamu* se vyjádřilo celkem 10 respondentů, z toho 7 ze SZŠ, která ho má nejkratší.

Nejmenší výběr byl ve všech případech v sekci „Světová a česká literatura do konce 18. století,“ (nejméně SZŠ – 5 autorů, 6 děl) ze které si mají maturanti vybrat

minimálně 2 díla. Naopak nejobsáhlejší bylo téměř ve všech případech poslední oddělení, a to „Česká literatura 20. a 21. století“ (nejvíce Gymnázium Český Krumlov – 54 autorů, 78 děl), odkud maturanti vybírají povinně alespoň 5 děl. Výjimku tvoří Gymnázium Kolín nabízející v sekci „Světová a česká literatura 19. století“ o 2 díla více než v závěrečné části *Seznamu*.

Od každého autora si mohou maturantky a maturanti vybrat maximálně dvě díla. Zkoumali jsme tedy i poměr počtu děl na autora. Průměrně se v *Seznamech* nachází 1,25 publikace na každého autora. Nejvíce jich má Gymnázium Český Krumlov (1,46 díla / autor), naopak nejnižší průměr nalezneme v *Seznamech* SŠ cestovního ruchu a Gymnázia v Kolíně (1,08 díla / autor). Do průměru nejsou zahrnuta díla, jejichž autory neznáme, protože jich bylo naprosté minimum. V *Seznamu* Gymnázia Český Krumlov se objevuje 5 takových děl, Kolínské gymnázium nabízí 4 a 1 se nachází i v *Seznamu* SŠ cestovního ruchu. Jedná se například o *Kristiánovu legendu*, *Epos o Gilgamešovi* nebo *Bibli (Starý zákon a Nový zákon)*.

Porovnáním jednotlivých *Seznamů* zjistíme, že se ve výběru všech čtyř zkoumaných škol objevuje 34 stejných autorů, což je více než polovina nabízených autorů na SZŠ, a 27 totožných děl. Tyto autory a díla bychom tedy mohli označit za „maturitní klasiku.“ Jedná se například o Shakespeara a jeho *Romea a Julii*, Puškinova *Evžena Oněgina*, Orwellovu *Farmu zvířat* či z českých zástupců o Máchu a jeho *Máj* nebo *Babičku* Boženy Němcové. Jejich úplný výčet uvádí Příloha č. 4 „Průnik Školních seznamů literárních děl“ (str. 66).

Při porovnávání jednotlivých *Seznamů* jsme narazili na několik zajímavých skutečností. První z nich je, že ačkoliv každý ze *Seznamů* disponuje alespoň 2 díly od Karla Čapka, žádné z nich se neobjevilo v nabídce všech čtyř škol zároveň.

Dalším překvapením je nejasnost v zařazení Franze Kafky do jednotlivých sekcí. Dvěma školami, SZŠ a Gymnázium Kolín, je zařazen mezi autory světové literatury. Sem ho řadí i Katalog požadavků (Cermat, 2016, s. 14), zatímco druhé dvě instituce, SŠ cestovního ruchu a Gymnázium Český Krumlov, ho uvádí mezi autory českými. Problém způsobuje téměř naprostá volnost při tvoření *Seznamů* jednotlivých středních škol a gymnázií. Níže v kapitole 4.8.2 „Charakterističtí autoři a díla“ (str. 49) zjistíme, že někteří autoři jsou zařazováni do různých zemí dokonce i spolužáky ze stejných tříd.

4.5.3 Shrnutí

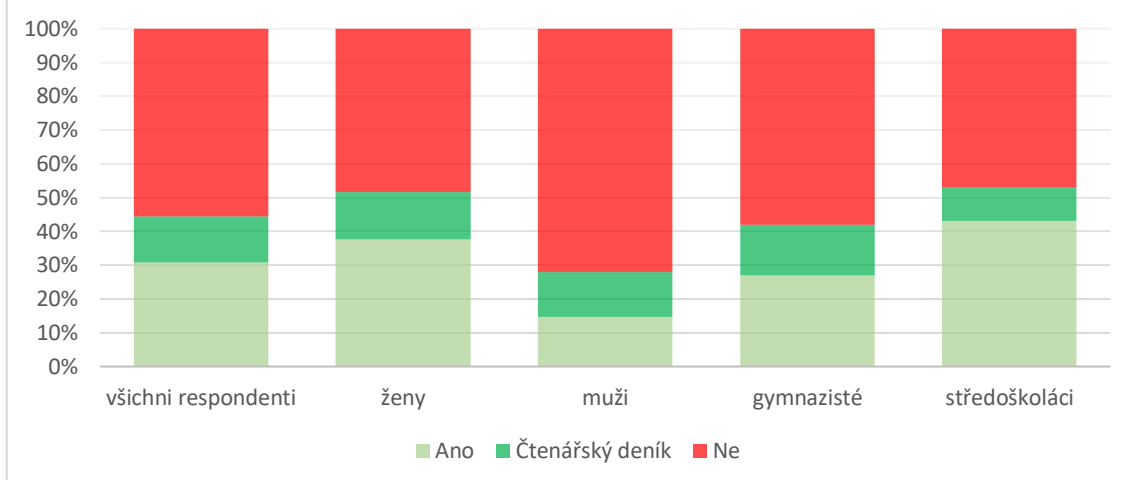
Z našeho šetření vyplývá, že gymnázia mají oproti dalším středním školám širší nabídku děl k maturitní četbě. Avšak ani mezi jednotlivými gymnázii nejsou *Seznamy* podobně rozsáhlé. Jednotlivé *Školní seznamy literárních děl* se shodovaly ve 34 autorech a 27 dílech. Dále se ukázalo, že maturantky a maturanti preferují větší výběr. V případě, že by mohli zasahovat do tvorby nových *Seznamů*, nejspíše by přidali díla současných autorů.

V případě požadavku na rovné podmínky pro všechny maturanty v ČR by stálo za úvahu vytvořit jednotný *Seznam literárních děl*, který by eliminoval i možnost nejasného zařazení autorů k národům.

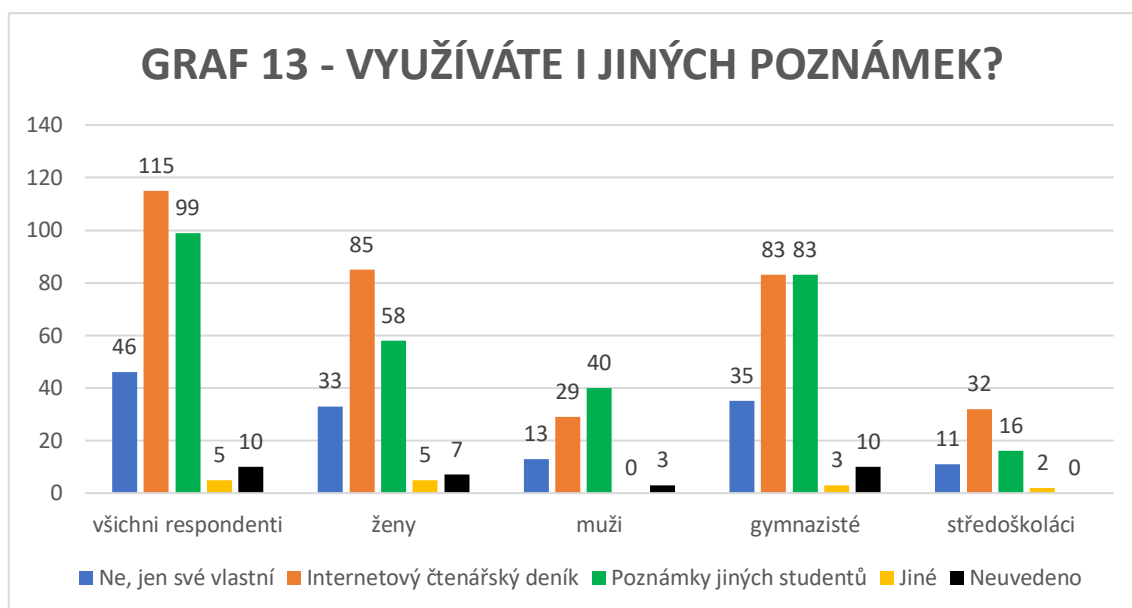
4.6 Tvorba poznámek z četby

Další zjišťovanou informací bylo, zda si studenti a studentky zaznamenávají své poznámky z četby (Graf 12). Po sečtení z výzkumu vyplynulo, že tak nečiní více než polovina (55 %) tázaných studentů a studentek, téměř jedna třetina (31 %) si poznámky v nějaké formě zapisuje a 14 % dokonce uvedlo, že si vedou vlastní čtenářský deník. Toto číslo se výrazně mění, rozdělíme-li respondenty na chlapce a dívky. Mezi studentkami si poznámky netvoří necelá polovina (48 %) respondentek, zatímco mezi studenty se dostáváme až k 72 % tázaných. Zajímavé je, že čtenářský deník si vede přibližně stejné procento odpovídajících mezi žákyněmi (14 %) i žáky (13 %). Nejvyšší procento těch, kteří si zapisují své postřehy, ale nevedou si čtenářský deník, je mezi studenty negymnaziálních středních škol, a to 43 %, což je o 16 % více než na gymnáziích. Na druhou stranu čtenářské deníky si na středních školách vede pouze 10 % studentů a studentek oproti 15 % žáků a žákyň studujících na gymnáziích.

GRAF 12 - ZAZNAMENÁVÁTE SI POZNÁMKY Z ČETBY?

Mezi odpověďmi na otázku, jaké jiné zdroje studenti využívají, bylo možné uvést více alternativ, tudíž bude přehlednější, když uvedeme absolutní čísla, nikoliv procenta. Z celkového počtu 219 respondentů (149 žen, 69 mužů, 1 neurčeno; 168 gymnazistů a 51 středoškoláků) neodpovědělo 10 tázaných (z toho 7 žen; 10 gymnazistů). Pouze na vlastní poznámky se spoléhá 46 žáků (z toho 33 žen; 35 studentů gymnázií). Ve velkém míře je rozšířeno využívání internetových čtenářských deníků, které uvedlo 115 odpovídajících (z toho 85 dívek; 83 gymnazistů). Poznámky jiných studentů používá 99 z celkových 219 studentů a studentek (z toho 58 žen; 83 studentů gymnázií). Odpověď „jiné zdroje“, mezi kterými se objevila například videa či učebnice, označilo celkem 5 účastníků (z toho 5 žen; 3 gymnazistky). V Grafu 13 také vidíme, že muži se, jako jediná zkoumaná skupina, v největším počtu spoléhají spíše na poznámky jiných studentů než na jiné. Jakási spolupráce v přípravě na maturitní zkoušku je patrná také mezi gymnazisty – stejný počet studentů gymnaziálních škol uvedl, že využívá jak čtenářské deníky umístěné na internetových stránkách, tak i zápisky spolužáků či starších studentů. Jako další zdroje používají videa, popřípadě odborné publikace.

4.6.1 Shrnutí

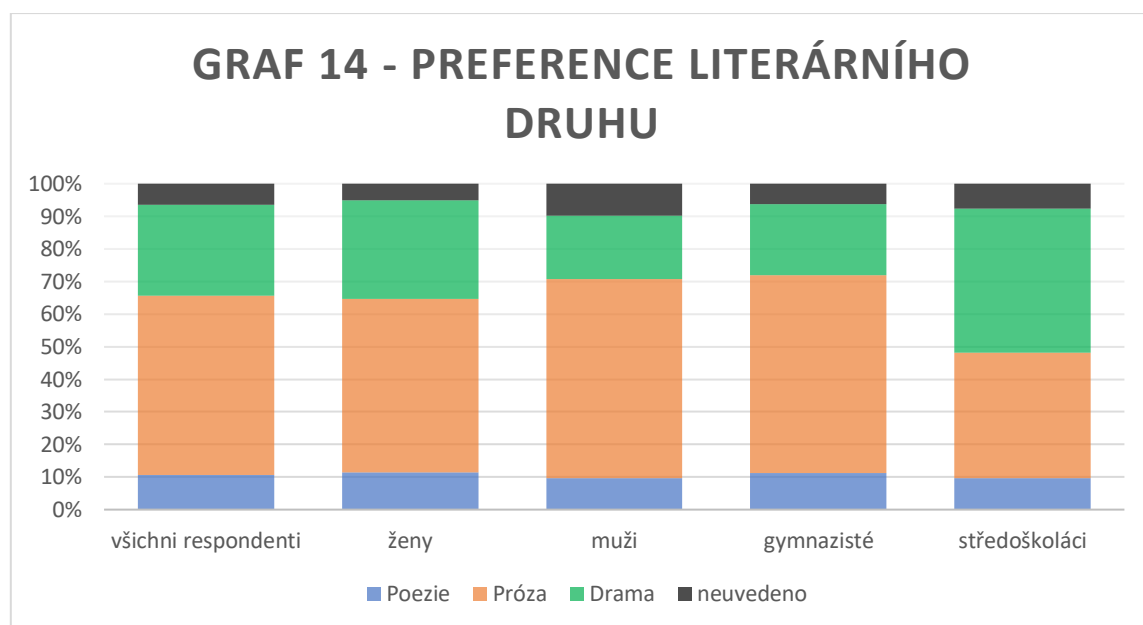
Vlastní poznámky z četby si studenti, i když je jich menšina, stále zapisují. Tento zvyk je rozšířen spíše mezi dívkami než mezi chlapci. Současní maturanti jsou zvyklí používat internet jako zdroj informací, proto při přípravě k ústní části maturitní zkoušky čerpají nejvíce z internetových čtenářských deníků. Muži však nejčastěji využívají poznámek svých spolužáků.

4.7 Čtení mimo povinnou četbu

V průzkumu mezi maturanty se nám potvrdilo Trávničkovo tvrzení v knize *Česká čtenářská republika*, že internetová generace nepreferuje poezii, která je na ni příliš složitá a obrazotvorná (Trávniček, 2017). Výsledky reprezentuje Graf 14. V celkovém součtu preferuje poezii pouhých 11 % odpovídajících. Nicméně mezi jednotlivými skupinami není viditelná velká odchylka. Poezii nejvíce preferují ženy, a to 12 % všech respondentek. Naopak v nejmenší míře ji uvedli muži (10 %) a následně skupina středoškoláků a středoškolaček (10 %). Drama uvedla přibližně jedna čtvrtina (27 %) všech účastníků. Nejvíce jich je mezi studenty negymnaziálních středních škol, a to 44 %. Toto je také jediná sledovaná skupina, kde drama zvolila největší část respondentů. Divadelní hry jsou nejméně preferované mezi muži, jedná se o necelou pětinu (19 %). Na druhou stranu próza je zde jednoznačným hegemonem s 61 % odpovídajících studentů. To je o celých 5 % více než v celkovém průměru všech účastníků. Stejně tak je próza oblíbená mezi gymnazisty a gymnazistkami (61 %). Nejmenší podíl ze sledovaných

kategorií představuje mezi středoškoláky a středoškolačkami, kde próza reprezentuje necelé dvě pětiny (38 %).

Respondenti a respondentky v některých případech uváděli také důvody, proč je pro ně právě tento žánr preferovaným před ostatními dvěma. Nejčastěji zmiňovanou příčinou, proč si žáci vybírají prózu, bylo, že se lépe čte. Příběhy jsou v souvislých textech, které jsou srozumitelné a často velmi snadno uchopitelné. Za všechny vybereme komentář jedné studentky kolínského gymnázia: „*Poezii nerozumím, navíc moderní se mi příliš nelíbí a na drama se spíš podívám.*“ Na konec uvedeme všerikající komentář maturanta z téhož gymnázia: „*Básničky nesnáším.*“

4.7.1 Kvantita čtení

Kvantitou čtení středoškolských studentů se zabýval i Martin Fibiger ve své knize „*Vztah gymnazistů a vysokoškoláků ke knize, čtení a literární výchově*“. Podle výzkumu, který provedl v Ústeckém kraji, bylo mezi respondenty necelých 8 % nečtenářů, tedy přibližně každý třináctý. V průměru gymnazisté přečetli za kalendářní rok 10 knih, přičemž se ukázalo, že dívky průměrně přečtou více knih než chlapci (Fibiger, 2013, s. 17-19).

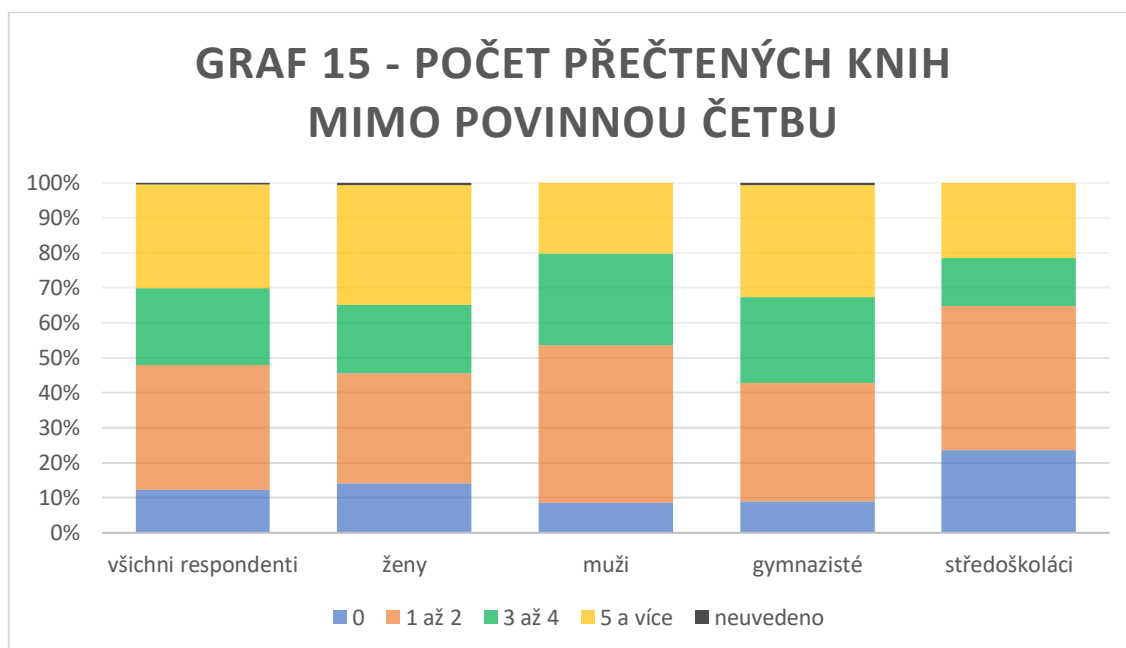
V našem průzkumu jsme se ptali na počet knih přečtených mimo povinnou četbu k ústní části státní maturitní zkoušky. Nemůžeme tedy tyto výsledky porovnat s Fibigerovými, ale zjistili jsme, že žádnou další knihu nepřečte přibližně každý osmý respondent (12 %). Více než třetina (36 %) přečte 1 až 2 knihy, 22 % 3 až 4 knihy a

zbylých 30 % respondentů uvedlo, že k povinné četbě během jednoho roku přečte další 5 a více knih.

Pro výpočet průměrného počtu přečtených publikací jsme použili vždy střední hodnotu (0; 1,5; 3,5) a pro odpověď „5 a více“ hodnotu 5,5. Tato čísla nám budou pro orientační hodnoty stačit. Podle získaných údajů přečtou naši respondenti mimo povinnou četbu v průměru 3 knihy za rok (přesněji 2,93). O trochu více přečtou studenti a studentky gymnázií, a to o něco více než 3 knihy (3,13). Naopak nejvíce jsou maturitní četbou zaměstnání, a tudíž nejméně jiných publikací přečtou, žáci a žákyně jiných středních škol. V průměru se jedná o jednu knihu méně, tedy 2 (2,28).

Porovnáme-li však průměrný počet přečtených knih mezi dívkami a chlapci, můžeme potvrdit Fibigerovo zjištění, že studentky čtou více než studenti. V našem případě přečtou dívky v průměru 3 knihy, zatímco chlapci o něco málo méně, a to 2,7 knihy.

Žádnou další knihu mimo povinnou četbu již dále nepřečte téměř jedna čtvrtina (23 %) žáků negymnaziálních středních škol, což je více než dvojnásobek gymnazistů, kterých je pouze necelá desetina (9 %). Nejvíce respondentů, kteří přečtou minimálně 5 dalších knih za rok, je mezi ženami (34 %) a studenty gymnázií (32 %). Nejmenší podíl těchto čtenářů je mezi chlapci (20 %), kteří však tvoří i nejmenší procento těch, kteří nepřečtou žádnou další knihu (9 %).

4.7.2 Shrnutí

Ověřili jsme Trávníčkovu tvrzení, že poezie je v této generaci neoblíbená. Nejpreferovanějším literárním druhem je próza. Výzkumem jsme vyvrátili hypotézu, že dnešní maturanti čtou pouze nezbytné minimum. I přes povinnou četbu zvládají za kalendářní rok přečíst ve svém volném čase přibližně tři další knihy. Také jsme potvrdili Fibigerovo zjištění, že dívky přečtou v průměru více knih než chlapci.

4.8 Světová literatura z pohledu dnešních maturantů

Již na začátku této práce jsme si definovali pojem *Světová literatura*. Je ovšem jasné, že každý může tento termín charakterizovat z jiného úhlu pohledu, „po svém“. Proto jsme se v našem dotazníku respondentů zeptali, co si pod tímto pojmem představují a která díla by do tzv. světové literatury zařadili. Pro zachování autentičnosti jsme všechny jejich výpovědi uvedli v Příloze č. 6 „Světová literatura v pojetí dnešních maturantů“ (str. 68-74).

Maturantky a maturanti světovou literaturu nejčastěji charakterizovali jako „*díla známá po celém světě*“. Velmi často se objevily i definice, které ji považují za synonymum zahraniční literatury, tedy bez českých autorů. Ve značné míře jsme se setkávali i s odpověďmi, že světová literatura je souhrnem veškeré literatury psané kdekoliv po světě či souhrn děl „klasických“ až „výjimečných“.

Chápu ji tedy především jako díla známá celosvětově, ale ve značné míře i jako souhrn všech národních literatur (a to buď s českými, nebo bez českých autorů) či souhrn „klasiků“, které „*by si měl přečíst každý*“.

4.8.1 Zahraniční literatura v povinné četbě

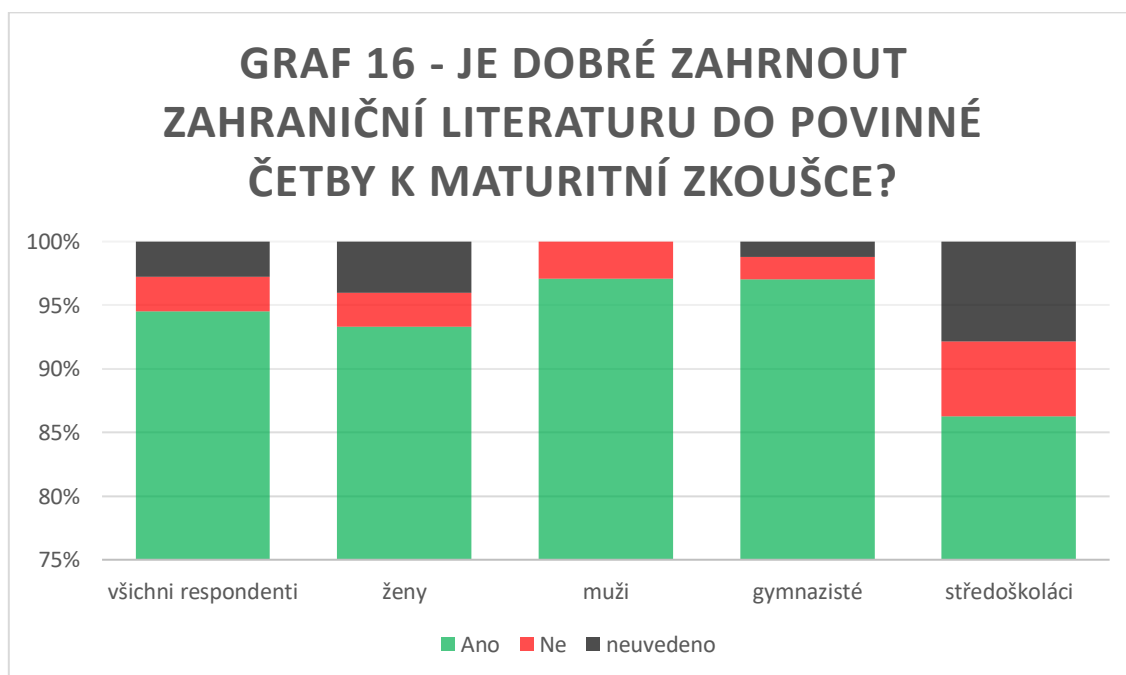
Předmětem ústní části státní maturitní části jsou díla autorů nejen z českých zemí. V našem šetření jsme se tedy studentů a studentek ptali, zda toto rozhodnutí považují za správné. Výsledek je naprosto jednoznačný, znázorňuje ho Graf 16. Celých 94 % respondentů to považují za správné. Toto číslo je ještě vyšší ve skupině mužů (97 %) a stejně tak mezi žáky a žákyněmi gymnázií (97 %). Naopak mezi studenty a studentkami negymnaziálních středních škol považuje zařazení zahraničních autorů a jejich děl pouhých (v porovnání s ostatními skupinami, stále jde o drtivou většinu) 86 %. Je však nutno podotknout, že respondentů z těchto škol je celkem 51, tudíž každý představuje

necelá 2 %. Pro odpověď „Ne“ se vyjádřilo 6 % středoškoláků, tudíž 3 studenti nebo studentky.

Tázání měli také možnost vyjádřit se, proč je podle nich dobrý nápad, že jsou do *Školních seznamů literárních děl* zahrnuti i nečeští autoři a jejich díla.

Začneme s těmi, kteří souhlasí se zařazením zahraniční literatury do *Seznamů* „*Myšlenky v dílech jsou pro studenty velmi přínosné, vedou k přemýšlení,*“ uvedla studentka Gymnázia Český Krumlov. Maturantka z kolínského gymnázia zase napsala, že „*v mnoha ohledech tu domácí předčí, a tak bychom se ochudili o velmi významná díla.*“ Její spolužák to zase vidí, tak jako i několik dalších, zcela prakticky: „*Máme širší výběr, pokud nám z daného období díla českých autorů nevyhovují.*“

Maturanti a maturantky zastávající opačný názor se vyjádřili následovně: „*Všechny knihy, které přečtu, stejně zapomenu (zbytečné jsou všechny)*“ (studentka SZŠ) nebo „*zrušil bych povinnou literaturu*“ (student Gymnázia Kolín). I zde se nám tedy projevuje vzdor proti povinné četbě, který je typický pro tři nejmladší generace, které uvedl Trávníček.

4.8.2 Charakterističtí autoři a díla

Na závěr dotazníku byli respondenti požádáni, aby k daným zemím přiřadili autory a jejich díla, která jsou podle nich pro daný stát typičtí. Jednalo se o Anglii (resp. Velkou Británii), USA, Francii, Rusko, Česko, Německo. Byla uvedena i možnost vlastní volby země a jejího typického autora.

Než si představíme nejčastěji uváděné autory, rádi bychom se vrátili k nejasnostem, na které jsme narazili již dříve v kapitole 4.5.2 „Porovnání Seznamů literárních děl“ (str. 41). Jedná se o nejednoznačnost v přiřazování některých autorů ke státům či zemím. V našem případě mluvíme o F. Kafkovi a E. M. Remarqueovi.

První z nich byl převážně přiřazován k českým zemím, ale našli se i tací, kteří ho zařadili mezi autory německé, což se dá pochopit, protože psal v němčině. V naší práci ho však budeme, stejně jako většina respondentů, řadit mezi české autory, protože se narodil v Praze, velkou část svého života zde strávil a je s tímto městem neodmyslitelně spojen.

Podobně jako Kafka i Remarque byl zařazován do dvou států, a to do Německa a do Francie. Protože se však narodil v Německu, budeme ho tedy řadit mezi autory německé.

Začněme porovnáním počtu různých autorů, které naši respondenti uvedli. Žáci a žákyně negymnaziálních středních škol uvedli v průměru 8,3 autorů ke každé zemi, zatímco studenti a studentky gymnázií přiřadili ke každému státu průměrně 18 různých autorů. Podle výčtu spisovatelů je zřejmé, že se účastníci šetření inspirovali buď *Školními seznamy literárních děl*, nebo výkladem svých učitelů českého jazyka, kteří své žáky připravují na ústní zkoušku podle *Seznamů* jejich institucí. Rozdíl v rozmanitosti uvedených autorů tedy může být způsoben omezenějším výběrem (a tedy i výkladem) k maturitní zkoušce.

Pokud se zaměříme na rozmanitost autorů, nejvíce jich bylo uvedeno mezi českými, a to 24 různých. S 23 jmény následovala Anglie a dále USA se 20 spisovateli. Zaměříme-li se však na počet zmíněných různých děl, zjistíme, že zdaleka nejrozmanitější je nabídka anglických autorů (31 děl). Za nimi jsou v pořadí Francouzi (24 děl) a Američané (23 děl). V obou případech je na konci našeho pořadí Německo s 15 spisovateli a 16 publikacemi.

Podíváme-li se na všechny zmiňované autory, nejčastěji uváděným byl jednoznačně Shakespeare. Uvedla ho více než polovina respondentů (115 účastníků). Jediným dalším spisovatelem, kterého vybralo přes 100 účastníků průzkumu, je zástupce českých zemí Karel Čapek (101 účastníků). Trojici uzavírá, se 68 zmínkami, Američan Ernest Hemingway.

Co se týká děl, žebříčky přibližně odpovídají pořadí autorů, nejsou však naprosto shodné. Nicméně celkový výčet ovládla díla, jejichž autoři byli nejvíce zmiňovaní. Na

pomyslném prvním místě se umístilo drama *Romeo a Julie* (66 účastníků). Následuje divadelní hra *RUR* (40 účastníků) a povídka *Stařec a moře* (37 účastníků).

Mezi dalšími byli uváděni Italové Bocaccio (*Dekameron*), Dante Alighieri (*Božská komedie*) nebo Španěl Miguel de Cervantes (*Důmyslný rytíř Don Quijote de La Mancha*).

Ze současných autorů byli zmíněni například autorka *Harryho Pottera* J. K. Rowlingová, spisovatel hororů Stephen King či polský autor Andrzej Sapkowski. Dále pak Paulo Coelho (*Alchymista*), Jo Nesbø (*Sněhulák*) nebo Isabelle Allende (*Dům duchů*). Současné české spisovatele reprezentují Michal Viewegh a František Kotleta.

Tuto kapitolu rozšiřuje Příloha č. 5 „Nejčastěji uvádění autoři a díla“ (str. 67), kde jsou uvedeni vždy tři nejčastěji jmenovaní autoři (v levém sloupci) a tři nejvíce zmiňovaná díla (v pravém sloupci) z každé tázané země.

4.8.3 Shrnutí

Zjistili jsme, že maturanti souhlasí se zařazením děl zahraničních autorů do povinné četby k maturitní zkoušce z českého jazyka. Pokud se nějaký respondent vyjádřil proti, tak spíše proti samotnému principu povinné četby, nikoliv proti zahrnutí nečeských spisovatelů. Maturanti se orientují jak v české, tak i v zahraniční literatuře vybraných zemí. Jsou schopni vyjmenovat několik autorů a děl a následně je k těmto zemím přiřadit, přičemž se ukázalo, že studenti gymnázií jsou oproti ostatním středoškolákům schopni vyjmenovat více různých autorů i titulů. Porovnáme-li počet uvedených autorů a jejich děl, můžeme tvrdit, že francouzská literatura není dnešním maturantům cizí a je v jejich očích srovnatelná s americkou.

Také jsme vyzorovali, že ani současní autoři nejsou studentkám a studentům gymnázií a středních škol cizí, a to jak zahraniční, tak čeští. Díla ze světové literatury se tedy objevují v jejich povinné i volnočasové četbě.

Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo zjistit, jak dnešní maturanti vnímají světovou literaturu a zda se v jejich četbě, ať už povinné, či volnočasové, díla ze světové literatury vyskytují, popřípadě jaká díla to jsou a na základě jakých aspektů si je tito čtenáři vybírají. Zkoumaný vzorek byl poměrně úzký (pouze 219 respondentů ze čtyř středních škol). Nezjistili jsme tedy nic, co by bylo obecně platné pro všechny maturanty v České republice, nicméně k porovnání s ostatními výzkumy, které byly prováděny v minulých letech, považujeme množství respondentů za dostačující.

V dotazníku jsme se zaměřili především na četbu povinnou a na hlediska, která maturanty při jejím výběru ovlivňují. Zásadní vliv na jejich volbu mají jistě *Školní seznamy literárních děl*, z nichž si studenti středních škol a gymnázií tzv. povinnou četbu, tj. předepsané tituly k maturitní zkoušce, vybírají. Samotný princip povinné četby, tedy diktování toho, co musí přečíst, se setkával s odporem čtenářů snad všech generací. I v našem šetření se objevilo několik respondentů, kteří se s principem povinné četby neztotožňují a nejraději by ji zrušili.

Porovnáním *Seznamů* a jejich průnikem jsme získali výčet „maturitních klasik“, tedy autorů (a děl), kteří se objevili v *Seznamech* všech čtyř zkoumaných středních škol a pravděpodobně se tedy budou nacházet i v *Seznamech* obdobných institucí tohoto druhu. Zajímavější však bylo porovnání množství nabízených titulů. Zjistili jsme, že gymnázia, v porovnání s jinými středními školami, nabízejí svým studentům pestřejší a bohatší výběr, který žáci preferují. Ovšem velké rozdíly panují i mezi *Seznamy* jednotlivých gymnázií. V našem případě poskytuje Gymnázium Český Krumlov oproti gymnáziu v Kolíně několikanásobně širší nabídku.

Ve shodě s obecnou představou se potvrdila i hypotéza, že rozsah díla je pro maturanty při výběru četby zásadní. Mnohem důležitějším aspektem se však ukázalo téma neboli problematika díla a překvapivě také doporučení vyučujícího, čímž jsme vyvrátili hypotézu, že maturanti považují jeho názor za zcela irelevantní. Mezi méně důležité faktory patří společensko-historické pozadí, možnost získání jiné adaptace díla či autor díla.

Při zpracování dat se ukázalo, že maturita a průběžná příprava studentů na ni mohly ovlivnit i jejich výpovědi v našem průzkumu. Tento vliv byl zřetelný zejména při uvádění a přiřazování autorů a titulů k vybraným zemím, kam studenti vypisovali hlavně autory, kteří byli uváděni ve *Školních seznamech literárních děl*. Při vyhodnocování jsme

však zjistili, že záběr gymnázií je v tomto ohledu širší než záběr jiných středních škol a studenti jsou schopni vyjmenovat větší škálu autorů i titulů, což může souviset i s obsáhlostí nabídek jednotlivých škol.

Celkově se však ve shodě s hypotézou potvrdilo, že maturanti mají přehled o literatuře velkých evropských i světových národů západní civilizace. Došli jsme také k závěru, že díla z francouzské literatury patří mezi maturanty ke známějším a jsou srovnatelná s literaturou americkou.

Blížící se zkouška a přístup Cermatu ovlivnily respondenty také ve vyjádření jejich pohledu na samotný pojem *světová literatura*. Jejich velká část stavila *světovou literaturu* jako synonymum k *zahraniční literatuře*. Proti tomuto názoru jsme se vymezili a *světovou literaturu* chápeme jako množinu všech národních literatur světa nebo jako „*pokladnici klasiků*“.

V případě zjišťování kvantity čtení jsme se oproti podobným výzkumům zajímali o počet titulů, které maturanti přečtou ve svém volném čase nad rámec povinné četby. Nemohli jsme tedy porovnat s předešlými výzkumy celkové množství přečtených knih během jednoho roku nebo jaké procento vzorku tvoří nečtenáři. Na druhou stranu jsme díky tomu byli schopni vyvrátit hypotézu, že maturanti čtou pouze nebytné předepsané minimum a žádné knihy navíc.

Zároveň jsme ověřili Fibigerovo zjištění, že dívky přečtou za rok více knih než chlapci. Respondenti také uvedli několik titulů, které se nenacházely v žádném ze *Školních seznamů literárních děl*. Musel to tedy být výběr z knih, které čtou ve svém volném čase. V naprosté většině se jednalo o žánr fantasy (případně detektivky nebo sci-fi), což dokládá oblíbenost tohoto žánru mezi dnešními mladými čtenáři, jak uvádí Trávníček.

Trávníček také uvádí, že poezie je mezi čtenáři této generace na ústupu, zatímco próza je preferovaným literárním druhem. Toto jeho tvrzení jsme naším výzkumem ověřili a potvrdili. Téměř ve všech zkoumaných skupinách je próza nejoblíbenějším literárním druhem. Výjimku tvoří studentky a studenti negymnaziálních středních škol, kteří preferují drama, ovšem poezie je mezi nimi také nejméně oblíbená.

Názory na čtenářské deníky se mezi jednotlivými čtenáři různí, ale obecně vzato jsou spíše na ústupu. Proto se stalo velkým překvapením, jak velká část respondentů, převážně mezi dívkami, si vede svůj čtenářský deník. Došli jsme ke zjištění, že většina respondentů potřebné informace získává z internetových čtenářských deníků. Potvrdili

jsme tak obecný názor i Trávníčkovo tvrzení, že mladí lidé jsou s internetem sžití a toto médium se dotýká takřka všech aspektů jejich života.

Z průzkumu, který prezentuje tato práce, vyplývá, že dnešní maturanti knihy stále čtou, což je dobrá zpráva. Tituly si vybírají jak mezi zahraničními autory, tak mezi autory českými a díky maturitní četbě se setkávají i s autory klasických děl. Na základě těchto zjištění můžeme tvrdit, že jimi čtená díla jsou součástí *světové literatury*. Při výběru titulů k povinné četbě přihlížejí hlavně k tématu knihy, ale dají i na názor jiné osoby, respektive učitele. Jejich volnočasovou četbu, kterou provozují i paralelně s povinnou školní, s přehledem ovládl žánr fantasy, popřípadě sci-fi nebo detektivky.

Résumé

L'objectif de ce mémoire est de comprendre la perception de la littérature mondiale par les candidats au baccalauréat et d'évaluer la présence de ce type de publications dans leurs lectures. Nous avons voulu déterminer quelles livres ils choisissent pour leur lecture obligatoire mais également pour leur lecture de loisir et quels aspects les influencent pendant ce choix.

Nos prospections dans la littérature de spécialité semblent montrer que notre recherche est unique par sa focalisation sur les jeunes lecteurs et la littérature mondiale. En République tchèque, plusieurs chercheurs se sont penchés sur les habitudes des lecteurs. Trávníček, par exemple, a étudié toutes les générations des lecteurs et leur relation à la lecture en générale. Fibiger, contrairement à Trávníček, a observé un groupe plus concret – des lycéens et des élèves universitaires. Nous avons présenté leurs recherches dans la partie théorique où nous avons aussi présenté le baccalauréat contemporain, plus exactement le baccalauréat de la langue et littérature tchèque.

La deuxième partie du mémoire est pratique et fondée sur la recherche auprès des lycéens. Au début de notre sondage, nous avons formulé les hypothèses suivantes que nous avons voulu vérifier :

- H1 Le nombre de pages de l'œuvre est important ou essentiel pour les élèves pendant leur choix de lecture.
- H2 Une recommandation d'un professeur est sans importance pendant le choix de la lecture obligatoire pour le baccalauréat.
- H3 Le genre littéraire préféré est la prose.
- H4 Les candidats au baccalauréat lisent seulement le minimum nécessaire et aucun livre en plus.
- H5 Les élèves s'orientent dans les publications des auteurs étrangers et ils sont capables d'en nommer quelques-unes en précisant leur pays d'origine.

Pour sonder plusieurs élèves en même temps et pour obtenir la quantité d'informations suffisante, nous avons opté pour un questionnaire que nous avons distribué personnellement. Le sondage a été effectué dans quatre écoles au total : les lycées à Český Krumlov et à Kolín et deux autres écoles secondaires (l'école secondaire sanitaire à České Budějovice et l'école secondaire du tourisme à České Budějovice). 219 élèves au total ont été sondés, ce qui ne permet pas de tirer des conclusions valables pour

tous les élèves en République tchèque. Néanmoins, les données ont été traitées pour être comparées efficacement avec les recherches précédentes.

Le sondage a surtout ciblé la lecture obligatoire. Nous avons pu confirmer l'hypothèse selon laquelle les élèves choisissent, pour leur lecture obligatoire, les livres comptant le moins de pages. Au contraire, le sondage a réfuté l'affirmation selon laquelle une recommandation d'un professeur est inutile pour les lycéens quand ils sélectionnent la lecture pour leur baccalauréat. Le sujet du livre constitue l'aspect le plus important lors du choix à la différence de l'auteur qui est considéré comme l'aspect le moins important.

Selon Trávníček, le genre le moins populaire est la prose ce que notre recherche confirme. Notre recherche a aussi confirmé l'hypothèse que la prose est le genre préféré des élèves parce qu'il est le plus facile à comprendre parce qu'il n'y a ni notes scéniques ni vers.

Nous avons aussi comparé les *Listes de lecture recommandée* de chaque école. Nous constatons que les *Listes* sont plus longues dans les lycées que dans les autres écoles secondaires. Néanmoins, les *Listes* ne sont pas aussi vastes dans les deux lycées. La *Liste* du lycée à Český Krumlov est deux fois plus riche que celle du lycée à Kolín. La recherche nous a montré que les élèves préfèrent une offre plus variée et nombreuse. Ils approuveraient aussi plus d'œuvres contemporaines dans les *Listes*.

Ensuite, les élèves ont affirmé qu'ils ont une connaissance générale des auteurs qui viennent des plus grands pays du monde occidental. Nous avons trouvé que les sondés étaient influencés par l'approche du baccalauréat parce qu'ils ont nommé principalement les auteurs qui sont cités dans les *Listes* des écoles. Cependant, leur connaissance des auteurs mondiaux est suffisante même si la connaissance des lycéens est plus variable que la connaissance des élèves d'autres écoles secondaires. Nous avons aussi découvert que, parmi les élèves, la connaissance de la littérature française est comparable avec la littérature américaine.

Puisque les sondés ont cité également des auteurs et des œuvres qui n'étaient pas sur les *Listes*, nous pouvons nier l'hypothèse selon laquelle les élèves ne lisent que les livres obligatoires et montrer qu'ils lisent aussi pendant leur temps libre. Les publications, mentionnées dans les questionnaires, nous montrent que le genre le plus populaire parmi les élèves est la fantasy, puis la science-fiction et les romans policiers.

En conclusion, nous avons découvert que chaque élève a une attitude et opinion différentes envers la littérature mondiale mais il est prouvé que les élèves des lycées et des autres écoles secondaires lisent les œuvres de la littérature mondiale.

Použitá literatura

BIBLIOGRAFIE:

BAYARD, Pierre. *Jak mluvit o knihách, které jsme nečetli*. Brno: Host, 2010. ISBN 978-807-2943-678.

COSSET, Pierre-Laurent a Lenka GRAFNETTEROVÁ. *Jak čtou Češi, Francouzi a Němci Hrabalova Anglického krále: esej ze sociologie četby*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON). Sociologické aktuality, 2009. ISBN 978-808-6429-953.

FIBIGER, Martin, 2015. Jak čtou elitní čtenáři. *Bohemica litteraria*. **18**(1), 113-125. ISSN 2336-4394.

FIBIGER, Martin, 2017. Jak čtou gymnazisté knihy a e-knihy. *Bohemica litteraria*. **20**(2), 82-91. ISSN 2336-4394.

FIBIGER, Martin. *Vztah gymnazistů a vysokoškoláků ke knize, čtení a literární výchově*. Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně v Ústí nad Labem, 2013. ISBN 978-807-4145-889.

GAVORA, Peter. *Výzkumné metody v pedagogice: příručka pro studenty, učitele a výzkumné pracovníky*. Brno: Paido, 1996. ISBN 808593115X.

PAVERA, Libor a František VŠETIČKA. *Lexikon literárních pojmů*. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2002. ISBN 80-718-2124-1.

PENNAC, Daniel. *Jako román*. Praha: Mladá fronta, 2004. ISBN 80-204-1140-2.

TRÁVNÍČEK, Jiří. *Čteme?: Obyvatelé České republiky a jejich vztah ke knize*. Brno: Host, 2008. ISBN 9788072942701.

TRÁVNÍČEK, Jiří. *Čtenáři a internauti: Obyvatelé České republiky a jejich vztah ke čtení*. Brno: Host, 2011. ISBN 9788072945153.

TRÁVNÍČEK, Jiří. *Překnížkováno: Co čteme a kupujeme*. Brno: Host, 2014. ISBN 9788074912566.

TRÁVNÍČEK, Jiří. *Česká čtenářská republika*. Brno: Host, 2017. ISBN 9788074918506.

VYBÍRALOVÁ, Radka. *Interdisciplinární zmapování čtenářství v humanitních vědách se zaměřením na pedagogiku, psychologii a sociologii*. Brno: Masarykova univerzita. Filozofická fakulta. Ústav české literatury a knihovnictví, 2011. Bakalářská práce. Masarykova univerzita. Vedoucí práce prof. PhDr. Jiří Trávníček, M. A.

WEBOGRAFIE:

CERMAT. *Katalog požadavků zkoušek společné části maturitní zkoušky: český jazyk a literatura* [online]. Cermat ©2016 [cit. 2020-03-30]. Dostupné z: <https://maturita.cermat.cz/files/files/katalog-pozadavku/katalog-pozadavku-2018-CJL.pdf>

CERMAT. *Maturitní zkouška 2020: Základní informace* [online]. Cermat ©2019a [cit. 2020-02-21]. Dostupné z: <https://maturita.cermat.cz/menu/maturitni-zkouska-2020>

CERMAT. *Maturitní zkouška 2020: Český jazyk a literatura* [online]. Cermat ©2019b [cit. 2020-02-21]. Dostupné z: <https://maturita.cermat.cz/menu/maturitni-zkouska-2020/zkousky-spolecne-casti/cesky-jazyk-literatura>

CERMAT. *Maturitní zkouška 2020: Didaktický test z českého jazyka a literatury* [online]. Cermat ©2019c [cit. 2020-02-19]. Dostupné z: <https://maturita.cermat.cz/menu/maturitni-zkouska-2020/zkousky-spolecne-casti/cesky-jazyk-literatura/didakticky-test-z-ceskeho-jazyka-a-literatury>

CERMAT. *Maturitní zkouška 2020: Písemná práce z českého jazyka a literatury* [online]. Cermat ©2019d [cit. 2020-02-19]. Dostupné z:

<https://maturita.cermat.cz/menu/maturitni-zkouska-2020/zkousky-spolecne-casti/cesky-jazyk-literatura/pisemna-prace-z-ceskeho-jazyka-a-literatury>

CERMAT. *Maturitní zkouška 2020: Ústní zkouška z českého jazyka literatury* [online]. Cermat ©2019e [cit. 2020-02-20]. Dostupné z: <https://maturita.cermat.cz/menu/maturitni-zkouska-2020/zkousky-spolecne-casti/cesky-jazyk-literatura/ustni-zkouska-z-ceskeho-jazyka-a-literatury>

CERMAT. *Školní seznam literárních děl* [online]. Cermat ©2019f [cit. 2020-02-21]. Dostupné z: <https://maturita.cermat.cz/menu/maturitni-zkouska-2020/zkousky-spolecne-casti/cesky-jazyk-literatura/skolni-seznam-literarnich-del>

COPPOLA, Daniel. Percentage of individuals reading e-books and online books in Italy in 2018, by age. In: *Statista.com* [online]. Feb 27, 2020a [cit. 2020-03-25]. Dostupné z: <https://www.statista.com/statistics/542470/https-wwwstatistacom-statistics-542470-individuals-reading-and-downloading-e-books-and-online-books/>

COPPOLA, Daniel. Share of young people using online newspapers to stay informed in Italy in 2009 and 2019. In: *Statista.com* [online]. Feb 21, 2020b [cit. 2020-03-25]. Dostupné z: <https://www.statista.com/statistics/965861/online-news-as-information-source-for-young-people-in-italy/>

EUROSTAT, World Book Day. In: *Eurostat* [online]. 23/4/2018 [cit. 2020-03-25]. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/EDN-20180423-1>

IPK. Zahraniční literární soutěže a ceny. *Informace pro knihovny* [online]. 02.01.2018 [cit. 2020-03-22]. Dostupné z: <https://ipk.nkp.cz/odborne-cinnosti/ctenarstvi-1/litSoutezeZahr.htm>

JOHNSON, J. Share of individuals reading or downloading online news, newspapers or magazines in Great Britain from 2007 to 2018. In: *Statista.com* [online]. Sep 17, 2019 [cit. 2020-03-25]. Dostupné z: <https://www.statista.com/statistics/286210/online-news-newspapers-and-magazine-consumption-in-great-britain/>

KLAUS, Václav jr. Co přinese státní maturita? *Revue Politika* [online]. 2003, 1(5) [cit. 2020-02-23]. Dostupné z: <http://www.revuepolitika.cz/clanky/811/co-prinese-statni-maturita#header>. ISSN 1803-8468.

KRUPÍČKA, Miroslav a Dita KRÍŽOVÁ. Historie rozhlasu v kostce. In: *Český rozhlas* [online]. 25. říjen 2017 [cit. 2020-03-18]. Dostupné z: <https://temata.rozhlas.cz/historie-rozhlasu-v-kostce-7983541>

Martin Fibiger, In: *Databazeknih.cz* [online]. 2006 [cit. 2020-04-28]. Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/zivotopis/martin-fibiger-2620>

NOBEL MEDIA AB. Facts on the Nobel Prize in Literature. In: *Nobelprize.org* [online]. 5 October 2009 [cit. 2020-03-22]. Dostupné z: <https://www.nobelprize.org/prizes/facts/facts-on-the-nobel-prize-in-literature/>

Oxford Learner's Dictionaries. *Reader* [online]. Oxford University Press ©2020a [cit. 2020-04-11]. Dostupné z: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/reader?q=reader>

Oxford Learner's Dictionaries. *Readership* [online]. Oxford University Press ©2020b [cit. 2020-04-11]. Dostupné z: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/readership?q=readership>

PALÁN, Zdeněk, Čtení. In: *Andromedia* [online]. [cit. 2020-03-26]. Dostupné z: <http://www.andromedia.cz/andragogicky-slovník/cteni>

PhDr. Martin Fibiger, Ph.D., In: *Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem: Pedagogická fakulta* [online]. [cit. 2020-04-28]. Dostupné z: <https://www.pf.ujep.cz/cs/kontakt/fibiger-martin>

RICHIE, Hannah a Max ROSER. Urbanization. *Our World in Data* [online]. September 2018. November 2019 [cit. 2020-03-22]. Dostupné z: <https://ourworldindata.org/urbanization#citation>

RYLICH, Jan. Češi jako čtenáři v roce 2018. *Ikaros* [online]. 2019, **23**(1) [cit. 2020-03-07]. ISSN 1212-5075. Dostupné z: <https://ikaros.cz/cesi-jako-ctenari-v-roce-2018>

STATISTA RESEARCH DEPARTEMENT. Internet use for online magazines or news sites in Finland 2018, by social group. In: *Statista.com* [online]. Mar 4, 2020 [cit. 2020-03-25]. Dostupné z: <https://www.statista.com/statistics/549977/internet-usage-for-online-magazines-or-news-sites-by-activity/>

SVOZIL, Bohumil a Ondřej SLÁDEK. Jiří Trávniček. In: *Slovník české literatury po roce 1945* [online]. 1998. 2009 [cit. 2020-04-28]. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=582>

YADAV, Karan, Here are the 10 best-selling books of all time. In: *India Today* [online]. June 11, 2019 [cit. 2020-03-22]. Dostupné z: <https://www.indiatoday.in/information/story/here-are-the-10-best-selling-books-of-all-time-1546429-2019-06-11>

Přílohy

Příloha č. 1 – Struktura ústní zkoušky

Takto vypadá struktura ústní části maturitní zkoušky z českého jazyka vydaná Cermatem. Příloha rozšiřuje kapitolu 3.3.3 – Ústní zkouška (str. 28).

STRUKTURA ÚSTNÍ ZKOUŠKY

kritérium	ověřované vědomosti a dovednosti
ANALÝZA UMĚLECKÉHO TEXTU	I. část <ul style="list-style-type: none">• zasazení výňatku do kontextu díla• téma a motiv• časoprostor• kompoziční výstavba• literární druh a žánr
	II. část <ul style="list-style-type: none">• vypravěč / lyrický subjekt• postava• vyprávěcí způsoby• typy promluv• veršová výstavba
	III. část <ul style="list-style-type: none">• jazykové prostředky a jejich funkce ve výňatku• tropy a figury a jejich funkce ve výňatku
LITERÁRNĚHISTORICKÝ KONTEXT	<ul style="list-style-type: none">• kontext autorovy tvorby• literární / obecně kulturní kontext
ANALÝZA NEUMĚLECKÉHO TEXTU	I. část <ul style="list-style-type: none">• souvislost mezi výňatky• hlavní myšlenka textu• podstatné a nepodstatné informace• různé možné způsoby čtení a interpretace textu• domněnky a fakta• komunikační situace (např. účel, adresát)
	II. část <ul style="list-style-type: none">• funkční styl• slohový postup• slohový útvar• kompoziční výstavba výňatku• jazykové prostředky a jejich funkce ve výňatku

CERMAT, 2015. Obecná struktura ústní zkoušky. *Cermat* [online]. [2020-02-23].

Dostupné z: https://maturita.cermat.cz/files/files/maturita/struktura_UZ_2015.pdf

Příloha č. 2 – Dotazník pro studenty

Tento dotazník vyplňovali respondenti při vlastním výzkumu. Příloha doplňuje kapitolu 4.2 – Sestavení dotazníku (str. 31).

DOTAZNÍK K BAKALÁŘSKÉ PRÁCI

Díla ze světové literatury v četbě dnešních maturantů

Studuji třetí ročník bakalářského programu Francouzský jazyk pro evropský a mezinárodní obchod (FJEMO) na Filozofické fakultě Jihočeské univerzity a tento dotazník bude sloužit jako podklad k mé bakalářské práci.

Vše bude zpracováno zcela anonymně, proto vás prosím, odpovídejte co nejupřímněji a nejpravdivěji. Pokud se potřebujete během vyplňování na cokoli zeptat nebo máte jakoukoli jinou otázku týkající se dotazníku, neváhejte se zeptat přímo mě nebo na emailu (tomsto00@ff.jcu.cz).

- 1) Jsem:
 - a. Žena
 - b. Muž
- 2) Maturitní zkoušku jsem získal/získám:
 - a. na gymnáziu
 - b. na střední škole s maturitou
 - c. v nástavbovém studiu
- 3) Maturitní zkouškou složil/jsem složil(a) v roce:
 - a. 2016
 - b. 2017
 - c. 2018
 - d. 2019
 - e. 2020
 - f. 2021
- 4) Moji rodiče maturitu mají:
 - a. Oba
 - b. Jen matka
 - c. Jen otec
 - d. Žádný z rodičů
- 5) Jaké další jazyky studujete?
 - a. Angličtina
 - b. Francouzština
 - c. Němčina
 - d. Italtina
 - e. Španělština
 - f. Ruština
 - g. Jiné
- 6) Preferuji ... protože: _____
 - a. Poezii
 - b. Prózu
 - c. Drama
- 7) Je na vaší škole počet děl k výběru dostatečný?
 - a. ANO
 - b. NE
- 8) Zaznamenáváte si své poznámky z četby? Pokud ano, jak?

- 9) Využívali jste/Využíváte i jiných poznámek? Jakých?
 - a. Ne, využívám pouze své osobní poznámky
 - b. Internetový čtenářský deník
 - c. Poznámky jiných studentů
 - d. Jiné: _____
- 10) Co rozumíte pojmem „SVĚTOVÁ LITERATURA“ a která díla byste tímto pojmem zahrnul/a?

11) V následující tabulce zaškrtněte, jak moc pro vás je/bylo dané kritérium při výběru povinné maturitní četby důležité:

	naprosto nedůležité	málo důležité	důležité	rozhodující, velmi důležité
Autor díla				
Téma/problematika díla				
Období, ve kterém bylo dílo napsáno /Společensko-historické pozadí				
Doporučení kantora				
Rozsah díla, počet stran				
Možnost zhlédnutí jiného zpracování (film, divadelní hra, ...)				

12) Dáváte přednost jiným zpracováním daného díla než v papírové podobě? Jakým?

- Ne, na knihu nedám dopustit
- Film
- Divadelní hra
- Audiokniha

13) Pokud ano, proč?

- Úspora času
- Herecké výkony, režisér, ...
- Dostupnost
- Jiné ...

14) Vyhovuje vám seznam povinné četby vaší střední školy? Pokud ne, co byste změnil(a)?

- Ano
- Ne, změnil/a bych:

15) Myslíte si, že je dobře, že je zahraniční literatura zahrnuta v povinné četbě k maturitní zkoušce z českého jazyka?

- ANO, protože ...
- NE, protože ...

16) Pokud nepočítáme povinnou maturitní četbu, tak za rok přečtete:

- Žádnou knihu
- 1-2 knihy
- 3-4 knihy
- 5 a více knih

17) K daným zemím přiřaďte podle vás nejtypičtějšího autora a jeho dílo. (max. 2 ke každé zemi)

- Anglie - _____
- USA - _____
- Francie - _____
- Rusko - _____
- Česko - _____
- Německo - _____
- Jiné - _____

Děkuji za váš čas a přeji hodně štěstí při maturitní zkoušce!

Příloha č. 3 – Dotazník pro učitele

Dotazník, který jsme zamýšleli předložit středoškolským učitelům českého jazyka a literatury. Bohužel se nám jich ale nepovedlo nashromáždit dostatečné množství z důvodu pandemie koronaviru a souvisejících opatření. Příloha je doplněním kapitoly Úvod (str. 9).

DOTAZNÍK K BAKALÁŘSKÉ PRÁCI

Díla ze světové literatury v četbě dnešních maturantů

Studuji třetí ročník bakalářského programu Francouzský jazyk pro evropský a mezinárodní obchod (FJEMO) na Filozofické fakultě Jihočeské univerzity a tento dotazník bude sloužit jako podklad k mé bakalářské práci.

Vše bude zpracováno zcela anonymně, proto vás prosím, odpovídejte co nejupřímněji a nejpravdivěji. Pokud se potřebujete během vyplňování na cokoli zeptat nebo máte jakoukoli jinou otázku týkající se dotazníku, neváhejte se zeptat přímo mě nebo na emailu (tomsto00@ff.jcu.cz).

- 1) Učím na:
 - a. Gymnáziu
 - b. Střední škole s maturitou
- 2) Myslíte si, že je školní seznam literárních děl na vaší škole dostatečně obsáhlý?
 - a. Ano
 - b. Ne
- 3) Je podle vás školní seznam vyhovující pro všechny dnešní studenty? Pokud ne, co byste změnil/a?
 - a. Ano
 - b. Ne, změnil/a bych

- 4) Co rozumíte pojmem „SVĚTOVÁ LITERATURA“ a která díla byste tímto pojmem zahrnul/a?

- 5) V následující tabulce zaškrtněte, jak moc je podle vás dané kritérium pro studenty při výběru povinné maturitní četby důležité:

	naprosto nedůležité	málo důležité	důležité	rozhodující, velmi důležité
Autor díla				
Téma/problematika díla				
Období, ve kterém bylo dílo napsáno /Společensko-historické pozadí				
Doporučení kantora				
Rozsah díla, počet stran				
Možnost zhlédnutí jiného zpracování (film, divadelní hra, ...)				

- 6) Proč si myslíte, že studenti hledají jiné způsoby seznámení se s obsahem díla než vlastní četbou?

Děkuji za váš čas a přeji pevné nervy!

Příloha č. 4 – Průnik Školních seznamů literárních děl

V tabulce jsou vypsáni autoři a jejich díla, kteří se nachází ve Školních seznamech literárních děl všech čtyř zkoumaných škol. V případě, že došlo pouze ke shodě autora, a nikoliv jeho díla, je zde uveden samostatně. Příloha doplňuje kapitolu 4.5.2 – Porovnání Seznamů literárních děl (str. 41).

Světová a česká literatura do konce 18. století	
Boccaccio, G.	Dekameron
Molière	Lakomec
Shakespeare	Romeo a Julie
Světová a česká literatura 19. století	
Flaubert, G.	Paní Bovaryová
Gogol, N. V.	Revizor
Hugo, V.	
Puškin, A. S.	Evžen Oněgin
Zola, É.	Zabiják
Erben, K. J.	Kytice
Havlíček Borovský, K.	
Mácha, K. H.	Máj
Mrštíkové, A. a V.	Maryša
Němcová, B.	Babička
Neruda, J.	Povídky malostranské
Světová literatura 20. a 21. století	
Hemingway, E.	Stařec a moře
Orwell, G.	Farma zvířat
Remarque, E. M.	Na západní frontě klid
Saint-Exupéry, A.	Malý princ
Styron, W.	Sophiina volba
Tolkien, J. R. R.	
Česká literatura 20. a 21. století	
Čapek, K.	
Dyk, V.	Krysař
Hrabal, B.	Ostře sledované vlaky
Kafka, F.	Proměna
Kundera, M.	
Lustig, A.	Modlitba pro K. Horovitzovou
Olbracht, I.	
Pavel, O.	Smrt krásných srnců
Vančura, V.	Rozmarné léto
Viewegh, M.	Báječná léta pod psa
Havel, V.	Audience
Bezruč, P.	Slezské písně
Seifert, J.	
Wolker, J.	Těžká hodina

Příloha č. 5 – Nejčastěji uvádění autoři a díla

Uvádíme vždy tři nejčastější autory a díla pro dané země v pořadí, v jakém byli uvedeni respondenty podle četnosti. Při sčítání byl započten hlas každému autorovi, jehož jméno či dílo bylo zmíněno. V případě děl se hlas přičítal jen za doslovné uvedení. Tabulka rozšiřuje kapitolu 4.8.2 – Charakterističtí autoři a díla (str. 49).

Autoři		Díla
Shakespeare	Anglie	Romeo a Julie
J. K. Rowlingová		Harry Potter
Charles Dickens		Hamlet
Ernest Hemingway	USA	Stařec a moře
Edgar A. Poe		Havran
John Steinbeck		Velký Gatsby
Victor Hugo	Francie	Malý princ
A. de Saint-Exupéry		Chrám Matky Boží v Paříži
Molière		Lakomec
Alexandr Puškin	Rusko	Evžen Oněgin
Lev N. Tolstoj		Revizor
Nikolaj V. Gogol		Anna Karenina
Karel Čapek	Česko	RUR
Božena Němcová		Kytice
Karel J. Erben		Babička
Erich M. Remarque	Německo	Na západní frontě klid
Johann W. von Goethe		Dr. Faust
bratři Grimmové		Pohádky bratří Grimmů

Příloha č. 6 – Světová literatura v pojetí dnešních maturantů

Zde jsou uvedeny všechny odpovědi tázaných na otázku: „Co rozumíte pojmem ‚SVĚTOVÁ LITERATURA‘ a která díla byste tímto pojmem zahrnul/a?“ Příloha doplňuje kapitoly 1 – Teoreticko-metodologická východiska (str. 11) a 4.8 – Světová literatura z pohledu dnešních maturantů (str. 48).

Pro zachování autentičnosti uvádíme přesná znění, opravili jsme pouze základní gramatické chyby a pro větší přehlednost jsme názvy děl uvedli kurzívou a autory podtrhli. Označení R1 (R2, R3 apod.) odkazují k pořadí respondenta, v jakém byl jeho dotazník veden. Pokud respondent neodpověděl, je jeho číslo vynecháno.

- R1 Významná díla, která zná celý svět. Např. *Romeo a Julie*, *Lakomec*, *Paní Bovaryová*.
- R2 Díla od autorů "celého světa" známá po "celém světě". *Romeo a Julie*, *Zločin a trest*, *Nana*, ...
- R3 Čtená po celém světě, více překladů, každý se v ní najde. Př. *RUR*.
- R4 Díla zahraničních autorů.
- R5 Díla psaná mimo ČR a světově známá.
- R6 Díla známá po celém světě, popřípadě známý autor, taková díla bývají součástí všeobecného literárního povědomí a lidé je znají v rámci generací.

Gymnázium Kolín

- R7 Světově známá. Když zmíníme díla, vzdělání lidé budou mít určitou představu. Práce Wildea, Victora Huga, W. Shakespeara.
- R8 Díla, která ovlivnila tehdejší myšlení společnosti.
- R9 Literatura z celého světa. Ta, která by měla být víceméně známá všem, která má přínos pro větší množství lidí. Balzac, Tolstoj, Shakespeare.
- R10 Literatura, jejíž vážnost je taková, že se světovou zve.
- R11 Díla, která když se řeknou, tak každý aspoň ví, že už o tom slyšel. Shakespeare (*Romeo a Julie*, *Richard III.*), V. Hugo (*Bídníci*).
- R12 To, co nás naučil pan Novák (učitel českého jazyka - pozn. autora) a označil to "světová literatura."
- R13 Literatura, která je známa nejen v zemi jejího vzniku (přeložena do více jazyků).
- R14 Díla, která zaujala i za hranicemi státu, kde vznikla, např. byla přeložena do více světových jazyků. *Velký Gatsby*, *Most přes řeku Kwai*, *Na západní frontě klid*.
- R15 Literatura se světovým významem, dosahem.
- R16 Autoři a jejich díla, která zapůsobila a byla přeložena do mnoha jiných jazyků. Např. *Romeo a Julie*, *Na západní frontě klid*, *Válka Severu proti Jihu*, *Bídníci*, *Lakomec*.

- R17 Literatura psaná jinými než českými autory – tudíž v podstatě všechna díla, která byla napsána nečeskými autory.
- R18 Díla vysoce kvalitní či s dalekosáhlým dopadem na svět. Hitler – *Mein Kampf*, Ernst Hemingway – *Sohem armádo*, Orwell – *Farma zvířat*.
- R19 Literatura, která je známá téměř po celém světě. Literatura týkající se témat důležitých pro lidi po celém světě.
- R20 Díla, co zasáhla celý svět – *Harry Potter* atd.
- R21 Díla světově známá - př. William Shakespeare – *Romeo a Julie*.
- R22 Literatura známá po celém světě od autorů bez ohledu na národnost.
- R23 Literatura, která byla přeložena do několika cizích jazyků a je celosvětově známá. Günter Grass – *Plechový bubínek*, Thomas Keneally – *Schindlerova archa*.
- R24 Všechna díla, která byla napsána mimo ČR (popřípadě její bývalé formy). Spadá tam i dětská literatura a moderní díla jiných zemí, než jsou ve vyučování běžné (USA, UK, FR, D, R).
- R25 Literatura psaná ne-českými autory.
- R27 Literatura z cizích zemí. *Na západní frontě klid*, *Hobit a Pán prstenů*, *Chaloupka strýčka Toma*.
- R28 Literatura psaná od jiných než českých autorů nebo literatura, která je známa po celém světě. *RUR*, *Velký Gatsby*, *Ostře sledované vlaky*.
- R29 Díla s celosvětovým dosahem, díla, která "obletěla" svět, měla by být buď na aktuální témata (aktuální témata doby, které se týkají), ale i na pobavení.
- R30 Díla známá v jiných zemích, přeložena do jiných jazyků.
- R31 Významní světoví autoři a jejich díla.
- R32 Literatura ve světě, ne v ČR. *Na západní frontě klid*, *Romeo a Julie*.
- R33 Díla přeložená do mnoha jazyků. Např. *Romeo a Julie*, *Sophiina volba*.

SŠ a VOŠ cestovního ruchu

- R37 Slavná literatura ze světa. *Romeo a Julie*, *Lakomec*, *Bílý tesák*.
- R40 Literární díla známá po celém světě – *Romeo a Julie*, *Lolita*, ...
- R41 Literatura, nejznámější díla po celém světě, třeba *Romeo a Julie*.
- R42 Díla od světových autorů (napříč staletími a směry). Victor Hugo – *Zvoník u Matky Boží*, Irving: *Pravidla moštárny*, Tolkien – *Hobit*, Hemingway – *Komu zvoní hrana*, Shakespeare – *Romeo a Julie*, ...
- R44 Např. *Romeo a Julie*.
- R45 Český literární časopis.
- R47 Literatura ve světě.
- R54 Mezi světovou literaturu patří jakákoliv díla ze všech koutů světa.

R56 Literatura mimo oblast ČR.

SZŠ a VOŠ zdravotnická

R58 Díla známá po celém světě, př. *Romeo a Julie*.

R59 Literatura (všechna), co na tomto světě je.

R60 Všechna literatura ze světa.

R61 Světově známé a významné knihy. *Dekameron, Zabiják, Máj, Revizor, Hamlet, Romeo a Julie, ...*

R62 Díla autorů i jiných národností než české. Př. *O myších a lidech, Romeo a Julie, Petr a Lucie*.

R63 Literatura po celém světě. Díla, která jsou známá po celém světě.

R64 Literatura ze světa – díla od jiných než českých autorů.

R65 Díla nadnárodního významu, nebo také díla cizích autorů.

R66 Zahrnuje všechny spisovatele z různých zemí světa. V určitém období dělíme českou lit. a světovou. Př. *Farma zvířat, Revizor*.

R67 Literatura v celém světě. *Jana Eyrová, Robinson Crusoe*.

R68 Literatura ve světě. Jane Austenová (*Pýcha a předsudek*).

R69 Literatura ze všech koutů světa.

R70 Literatura, která je všude. *Romeo a Julie*.

R71 Díla a autoři, které zná každý – jako např. William Shakespeare a jeho dílo *Romeo a Julie*.

R72 Literatura celého světa, ne česká. Díla psaná od zahraničních autorů.

R73 Je známá po celém světě.

R74 Stěžejní díla (*Miláček, Vojna a mír, ...*).

R75 Díla, která se dostala na žebříček nejlepších a jsou překládána do více jazyků.

R76 Když se učíme o světové literatuře, tak myslíme literaturu mimo Česko. Jinak bych popsala jako velmi známou.

R78 Literatura známá po celém světě.

R80 Díla z celého světa.

R81 Světová literatura – literatura z celého světa, ne pouze autoři z naší země.

R82 Literatura psaná ve světě.

R83 Autoři z celého světa.

Gymnázium Český Krumlov

R84 Světově proslulá díla.

R86 *Malý princ, Romeo a Julie, Kytice, Shakespeare*.

R87 Jako světovou literaturu považuji díla známá po celém světě, která by člověk měl alespoň jednou přečíst.

- R89 Soubor významných děl z celého světa.
- R90 Představím si nějakou knížku, která je světově známá. Např. *Babička*.
- R91 Literatura napsaná v různých koutech světa. Např. *Tajuplný ostrov*, *Robinson Crusoe*.
- R92 Pro mě to znamená knížka, která je známá a světově uznávaná. Těchto děl je mnoho, u nás v ČR je to třeba *Babička*.
- R94 Literatura ze všech koutů světa.
- R95 Známa literatura nejenom v Česku. *Babička*, *Kytice*, *Malý princ*, Shakespeare, *Romeo a Julie*.
- R96 Určitě díla světové kvality. *Bílý tesák*, *Hobit*, *Robinson Crusoe*, *Harry Potter*.
- R97 *Dr. Jekyll a Mr. Hyde*, *Romeo a Julie*, *Ostrov doktora Moreau*, ...
- R99 Díla, která jsou známá po celém světě.
- R100 *Romeo a Julie*, ...
- R101 Všeobecně známá díla, která jsou známá po celém světě. *Harry Potter*, *Jekyll a Hyde*, *Kmotr*.
- R102 Světová literatura je pro mě celosvětově známá, jsou to knihy, které jsou přeloženy v mnoha světových jazycích. *Harry Potter* (například).
- R103 Díla, která se dostala do celého světa. Ať jsou české nebo jiné národnosti.
- R104 Nejoblíbenější a nejznámější literatura ze zemí celého světa. Bestsellery.
- R105 Významná literatura od zahraničních umělců.
- R106 Literatura, která je známá na celém světě – *Pýcha a předsudek*, *Harry Potter*, ...
- R107 Literatura, která je známá celosvětově. *Harry Potter*, *Pán Prstenů*, ...
- R108 *Harry Potter* a další, třeba *Hobit*.
- R110 Řekla bych, že je to dílo, které čte nebo by měl za svůj život přečíst každý. Knížky, které jsou překládány do několika jazyků. Shakespeare.
- R111 *Harry Potter*. Něco, co zná každý.
- R112 Podle mého je "světová literatura" literatura, která je psaná autory ze zahraničí či jiných zemí, ale ne z Česka. Jsou to díla napsaná lidmi, co nejsou Češi.
- R113 Literatura nečeská - např. *Na západní frontě klid*, *Petr a Lucie* i *Proměnu* od Kafky dokonce.
- R114 Výběr nejkvalitnějších děl z historie veškeré literatury.
- R116 Díla světově známá. Např. *Harry Potter*. Čte se dobře.
- R117 Literatura světových autorů - např. *Na západní frontě klid* (Remarque), *Stařec a moře* (Hemingway), *O myších a lidech* (Steinbeck).
- R118 Nejznámější díla ze světa.
- R119 Jiná než česká. Díla a autoři známí po celém světě.
- R120 Literatura psaná jinými autory než českými (česky psaná), ale je to jen díky školnímu systému, protože jinak by v ní mohl být i Čapek či Kafka => světoví autoři.

- R121 Díla světového dosahu, ta, která se čtou po celém světě.
- R122 Literatura, která je pro nás důležitá, každý by si ji měl přečíst. *1984, O myších a lidech, Malý princ.*
- R123 Literatura ve světě – *Stařec a moře, Pygmalion, Velký Gatsby.*
- R124 Díla známá po celém světě, která mají nejhlubší myšlenku, která se týká našeho světa (společnosti, situací jako jsou války nebo jiné nepokoje, týkající se celého světa). Reakce na válku – *Na západní frontě klid (Remarque)* nebo historický a nadčasový – *Stařec a moře (Hemingway)* nebo *Obraz D. Graye (Wilde).*
- R125 Literatura, která je světově známá.
- R126 Všechna literatura, která nezapadá do české – naší. Ruská literatura – *Tři sestry, Mistr a Markétka, Anna Karenina*; francouzská – *Otec Goriot*; italská – *Vladař.*
- R128 Díla, která jsou čtená po celém světě a mají "světový" význam. Od autorů všech zemí.
- R129 Známa téměř ve všech zemích světa. *Romeo a Julie* (celkově Shakespeare), E. A. Poe – *Havran, Jana Eyrová.*
- R130 Významná díla, která by měl znát každý (*Romeo a Julie, Macbeth*).
- R131 Literatura, která je překládána a čtena napříč celým světem, např. Hemingway, *Deník Anny Frankové*, Rowlingová, Tolkien.
- R132 Díla mající potenciál zapůsobit a dotknout se většiny lidí.
- R133 Knihy a díla, která se čtou po celém světě. *Harry Potter, Hobit.*
- R134 Díla, která si získala své čtenáře po celém světě (Hemingway).
- R135 Nejvýznamnější díla, která jsou známá po celém světě.
- R137 Díla, která jsou překládána do stovky jazyků. Učí se o nich ve více státech. *Romeo a Julie, Hamlet, Proměna.*
- R138 Literární díla psána "velikány" po celém světě během dějin až do dnešní doby. Např. od *Gilgameše* po knihy Virginie Woolfové. Nejznámější a nejčtenější literatura.
- R139 Literaturu zahraniční.
- R140 Literatura mimo ČR, ukazuje situaci v jiných zemích.
- R141 Literatura mimo Česko – Hemingway a všichni cizí autoři.
- R142 Díla světového rozměru. *Stařec a moře, Děti z Bullerbynu.*
- R143 Díla světového dosahu. *Stařec a moře.*
- R147 Literatura ze všech zemí, světová stěžejní díla, která by měl každý znát.
- R149 Významná díla, která zásadním způsobem ovlivnila vývoj literatury po celém světě -> Shakespeare.
- R150 Literatura známá po celém světě.
- R151 Veškerá mimočeská literatura + literatura českých spisovatelů, která pronikla ve větší míře do zahraničí – Čapek, Hašek, Komenský.

- R152 Díla psaná jinými než českými spisovateli i jinými jazyky. Realismus – Victor Hugo (*Chrám Matky Boží v Paříži, ...*), Exupéry, Hemingway, ...
- R153 Díla, která jsou známá po celém světě. Např. *Romeo a Julie*.
- R154 Literární dílo, které se proslavilo na mezinárodní úrovni (*Havran*).
- R155 Díla, která jsou známá po celém světě (*Chrám Matky Boží*).
- R156 Díla, která jsou celosvětově známá (*Malý princ*, *Harry Potter*).
- R157 Díla, která udělala rozdíl. *Chrám Matky Boží v Paříži* – Victor Hugo.
- R158 Literatura, která se proslavila v celém světě. *Romeo a Julie* - W. Shakespeare celkově, *Malý princ*, *Pýcha a předsudek*, *Evžen Oněgin*, díla, která jsou v seznamu povinné četby u maturity.
- R159 Literatura, kterou by alespoň většina lidí měla znát, díla, která ovlivnila tehdejší dobu, *Romeo a Julie*, *Malý princ*, *Havran*.
- R160 Nejvýznamnější díla ze všech světových kultur.
- R161 Jsou to různé knihy ze všech koutů světa, která jsou nějak významnější.
- R162 Různojazyčná literatura ze zahraničí.
- R163 Různojazyčná literatura ze zahraničí.
- R165 Světově známá díla překládaná do mnoha jazyků. Např. *Malý princ*, *Havran*, *1984*, *Farma zvířat*, *Chrám Matky Boží v Paříži*, *Evžen Oněgin*, ...
- R167 Díla, která by měl znát každý vzdělaný člověk, *Malý princ*.
- R168 Literatura z celého světa, kterou by měli znát všichni.
- R170 Literatura z celého světa.
- R171 Autoři a díla z celého světa.
- R172 Světová literatura se týká více států – *Malý princ*.
- R174 Literatura proslavená po celém světě a překládaná do mnoha jazyků. *Harry Potter*, *Hobit*, *Ztracený ráj*.
- R175 Literatura, která je rozšířená po celém světě.
- R176 Literatura, která je známá po celém světě.
- R177 Literatura všech autorů, která jsou známá po více než jednom kontinentu.
- R179 Díla zahraničních autorů velkého dosahu.
- R180 Literatura, která se do dějin zapsala nehledě na období či jazyk, ve kterém byla napsána, a jež se stává inspirací pro vznik dalších děl.
- R181 Shakespearova díla, Rowlingová – *Harry Potter*, Tolkien – *Hobit*.
- R182 Díla, která měla celosvětový vliv.
- R183 Např. *Pán prstenů*, *Gulliverovy cesty*, *Ztracený ráj*, *Macbeth* a plno dalších.
- R184 Literatura, která je známá po celém světě, např. *Božská komedie*, *Obraz Doriana Graye*.
- R185 Díla autorů, která jsou rozšířená a čtená ve světě.
- R187 Literatura světově známá a stále hodně čtená. *Robinson Crusoe*, *Pán prstenů*.

- R188 Literatura různých světových států.
- R189 Že je to literatura ze světa – literatura, která ve světě převažovala. Bohužel autora žádného nevím.
- R190 Díla, která jsou známá a rozsáhlá po celém světě.
- R191 Zahraniční literatura/literatura známá celosvětově.
- R192 Díla světového významu.
- R193 Literatura proslavená ve světě (*Malý princ*).
- R194 Literatura světového významu či literatura sepsaná v jiných zemích světa – *Na západní frontě klid*.
- R196 Literatura známá po celém světě.
- R197 Literatura, která je známá po celém světě (např. Oscar Wilde – *Obraz Doriana Graye*), díla zahrnují romány, divadelní hry nebo povídky.
- R198 Literatura, která se svým rozsahem dostala do celého světa (ta nejvýznamnější).
- R200 Literatura ze zemí jiných než Česká republika. Typická jsou díla Williama Shakespeara.
- R201 Literatura psaná jiným než českým autorem.
- R202 Díla literatury zahraničních autorů, která jsou významná pro celý svět.
- R203 Zahraniční literatura.
- R204 Díla sepsaná mimo naše území, ale ne lidmi, kteří byli nuceni emigrovat.
- R205 Literatura, která není psaná v ČR a je známá – George Orwell, Ernest Hemingway, Poe, ...
- R206 Jsou to nejrozšířenější díla po celém světě, měli by je všichni znát. Oliver Twist, Charles Dickens, Ernest Hemingway.
- R207 Literatura psaná mimo Čechy – záleží ve kterém období. Antika – *Oidipus*, nebo válka – Remarque či třeba současná literatura – J.K. Rowling, ...
- R208 Nejznámější a nepopulárnější díla, která nemají české autory. Např. *Farma Zvířat* (Orwell), *Stařec a moře* (Hemingway), *Lakomec* (Molière).
- R209 Literární díla, která jsou tak významná, známá, že ovlivnila nebo byla zaznamenána i mimo stát vzniku.
- R210 Světová literatura zahrnuje čtenáře, kteří nepocházejí z naší země. Překlady nezahrnují. Mohou to být díla různá (poezie, próza, drama).
- R211 Díla světových autorů (Orwell, Hemingway, Maupassant, Goethe).
- R213 Všechna.
- R216 Literární díla z jiných zemí než ČR. *Lolita*, *Farma zvířat*, *O myších a lidech*, *Romeo a Julie*, *Hamlet*, ...
- R217 Díla od autorů po celém světě, nejen česká.
- R218 Věřím, že pod tento pojem patří úplně veškerá existující literatura.